

Program Əməkdar elm xadimi, Beynəlxalq
informasiyalasdırma Akademiyasının akademiki, Tarix elmləri
doktoru, professor A.A.Xələfovun ümumi redaktəsi ilə
hazırlanmışdır

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL
NAZİRLİYİ AZƏRBAYCAN
RESPUBLİKASI PREZİDENTİ YANINDA
AZƏRBAYCAN ALİ ATTESTASIYA
KOMİSSİYASI BAKI DÖVLƏT
UNİVERSİTETİ

3356.01-Kitabxanaşunaslıq,
biblioqrafiyaşunaslıq, və kitabşunaslıq
ixtisası üzrə doktorantura və
dissertanturaya qəbul imtahanı programı

Bakı - 2013

PROQRAMIN ÜMÜMİ HİSSESİ

Kitabxanaşünaslıq, bibliografiyaşünaslıq və kitabşünaslıq

Tərtib edən: A.A.Xələfov, Əməkdar elm xadimi,
Beynəlxalq İnformasiyalasdırma Akademiyasının
akademiki, tarix elmləri doktoru, professor

MÜNDƏRİCAT

Izahlı qeyd

Giriş

Mövzu 1. Kitabxanaşunashlıq, bibliografiyaşunashlıq və kitabşunashlığın elmi fənn kimi metodoloji əsasları

Mövzu 2. Kitabxanaşunashlıq, bibliografiyaşunashlıq və kitabşunashlığın elmi ixtisas kimi statusu

Mövzu 3. Kitabxanaşunashlıq, bibliografiyaşunashlıq və kitabşunashlığın qarşılıqlı əlaqəsinə baxışların təkmülü

Mövzu 4. Kitabxanaşunashlıq, bibliografiyaşunashlıq və kitabşunashlıq elmlər sistemində

Mövzu 5. Kitabxanaşunashlıq, bibliografiyaşunashlıq və kitabşunashlığın metodologiyası

Mövzu 6. Sənəd anlayışı

Mövzu 7. Oxucu – kitab, sənəd möhsullarının istifadəçisidir

Mövzu 8. Elektron kitabxana

Mövzu 9. Kitabxanaşunashlıq, bibliografiyaşunashlıq və kitabşunashlığın normativ bazası

Mövzu 10. Kitabxanaşunashlıq, bibliografiyaşunashlıq, kitabşunashlıq üçün ümumi əhəmiyyətə malik təşkilati problemlər

Yoxlama sualları

Mühüm ədəbiyyatın siyahısı

İZAHLI QEYD

İxtisas üzrə namizədlik imtahanı dissertantın nə və professional hazırlıq səviyyəsini, kitabxanaşunas bibliografiyasunashıq və kitabşünaslığın əsas nəzəri təcrübi problemlərini, faktiki materialı, onun formallaşsı və inkişafı tarixini, mövcud elmin ümumi konsepsiyə və metodoloji məsələləri haqqında biliklörini meydana xarmalıdır. İmtahan verən ixtisası üzrə minimum ədəbiyyatı bilməli, elmi ədəbiyyat və elmi tədqiqat metodlarına yiyələnmək səviyyəsini nümayiş etdirməlidir.

İxtisas üzrə namizədlik imtahanının strukturu Təsil Nazirliyi tərəfindən təsdiq edilmişdir.

İxtisas üzrə program iki – ümumi və xüsusi hissəcə ibarətdir.

Ümumi program 05.25.03 ixtisasına aid bütün mələleri işləqləndirir. Xüsusi program kitabxanaşunaslıq bibliografiyasunashıq və kitabşünaslıq ixtisaslarının ayrı tərkib hissələrinə toxunur. İmtahanda aspirantın (ərcə almaq üçün öz əsərini təqdim edən adam) göstərmiş olduğu biliyin həcmi programda əhatə olunmuş məslərlə məhdudlaşdırılır. O, programdan əlavə özünün dissətasiya mövzusu ilə bağlı materialları sərbəst əldə etmə, təqdim olunan mövzunun nəzəriyyəsini, tarixini, müəvəziyyətini, problemlərini bilməlidir. Aspirant, həmçinin programın mövzularında əks olunan bütün məsələlər üz (hətta programa daxil edilə bilməyən) yeni ədəbiyyatı bilməlidir. İxtisas fənni üzrə namizədlik imtahanı adətən dissətasiya müdafiə olunan yerdə verilir. İmtahan komissiyasının qərarı ilə bu imtahan biletlə və ya biletlə keçirilə bilər. Aspiranta cavab verməyə hazırlaşması üçün imtahan vərəqləri verilir ki, onlar da imtahandan sonra tələb il müddətində saxlanılır. İmtahanda ixtisas üzrə namizədlər

saxlanılır. İmtahanda ixtisas üzrə namizədlik minimum programından istifadə etməyə icazə verilir. İmtahan komissiyasının qərarı ilə ixtisas fənni üzrə imtahan materialının həcmi və elmin bölmələrindən asılı olaraq ümumi qiymət qoymaq şərti ilə iki-üç dəfəyə keçirilə bilər.

Aspirantın bilik səviyyəsi dördballı sistem üzrə qiymətləndirilir: «əla», «yxş», «kaflı», «qeyri-kaflı». Müsbət qiymət o zaman verilir ki, imtahan verən minimum – program çərçivəsində dərin, davamlı biliyini göstərsin. Aspiranta üç sual verilir: biri minimum – programın ümumi hissəsindən, o biri ixtisasın profili uyğun tərkib hissəsinə aid əlavə programdan, digər sual isə tədqiqatın mövzusuna uyğun. Bir sessiya ərzində imtahanın təkrar verilməsinə icazə verilmir. İmtahan komissiyasının qərarından beş gün ərzində elmi işlər üzrə prorektora şikayət verilə bilər.

Üzürlü səbəbdən imtahanda iştirak edə bilinməyən aspirant prorektorun icazəsi ilə cari sessiya ərzində namizədlik imtahanını verə bilər.

Namizədlik imtahanının verilməsi Azərbaycan AAK tərəfindən müəyyənləşdirilmiş şəhadətnamə forması ilə təsdiqlənir. Əgər bu imtahan sonuncudursa, o zaman onun verilməsi yerinə əvvəlki imtahanın verilməsi haqqında şəhadətnamə vahid şəhadətnamə ilə əvəzlənir. Namizədlik imtahanı üzrə komissiya rektor (baş direktor) tərəfindən təyin olunur və tərkibində sədr (adətən prorektor, ETİ direktoru) və üç-dörd üzv olur: dissətasiya şurasının sədri (sədr müavini), müvafiq kursu aspirantlara oxuyan professorlar, buraxılış kafedrallarının müdirləri. Əgər komissiyanın iclasında ən azı biri elmlər doktoru olmaqla iki mütəxəssis iştirak edirsə, komissiya imtahan götürməyə səlahiyyətlidir. Ümumi program BDU-nun professoru, Əməkdar elm xadimi, BMT yanında İnformasiyalasdırma Akademiyasının akademiki, tarix elmləri doktoru A.A.Xələfov tərəfindən tərtib olunmuşdur.

GİRİŞ

Kitabxanaşunaslıq, bibliografiyaşunaslıq və kitabşunaslığın vahid elmi ixtisasda kompleks halda birləşdirilməsini şərtləndirən tarixi şərait. Kitabin böyük qüvvəyə çevrildiyi müasir informasiya cəmiyyəti şəraiti kitabın nəşri, toplanıb, qorunub saxlanması və yayımı ilə məşğul olan elm sahələrinin vahid, kompleks elm sahəsində birləşdirilməsini, aparılan tədqiqatların əlaqələndirilməsini ön plana çəkir, tarixi bir proses kimi qarşıya qoyur. Kitabxanaşunaslığın, bibliografiyaşunaslığın və kitabşunaslığın tarixinin öyrənilməsi bu mühüm kitab elmlərinin genetik qohumluğunu aşkara çıxarır. Hər üç elmin tədqiqat obyektiinin eyniliyi də elmlərin tarixi əlaqəsini şərtləndirir. Bu fənlər blokunun «sənəd informasiyası» ixtisaslar qrupunda bu qrupun işə texniki elmlər sifində yerləşdirilməsinin zəruriliyinin elmi cəhətdən əsaslandırılması.

İxtisaslar üzrə namizədlik imtahanlarına verilən tələblər. Kurs üzrə ədəbiyyat siyahısı.

Mövzu 1. Kitabxanaşunaslıq, bibliografiyaşunaslıq və kitabşunaslığın elmi fənn kimi metodoloji əsasları

Elmin tərifi. Elm mədəniyyətin tərkib hissəsi kimi, onun qeyri elmlərdən: saxta elm, yalançı elm; təcrübələr; etiqadlar; incəsənət; texnikalar və mədəniyyətin digər tərkib hissələrindən fərqli cəhətləri. Elm və bilik sahəsi: bu anlayışların oxşarlığı və fərqi. Elmin vəzifəsi. İnstitutlaşdırma və elmin səviyyəsi. Elmin xüsusiyyətləri: obyektivlik, qaydaya salmaq, səmərəlilik, etibarlılıq, beynəlmiləciliğ, əhatəlilik, şərtilik, unifikasiyalılıq, varislik, sürətlilik, impulsivlik, inkişaf, hüdudsuzluq və digərləri. Elmin funksiyaları: təsvirilik, qnesoloji, proqnozlaşdırma.

Elmin əsas əlamətləri: predmet, nəzəriyyə və qanunların mövcudluğu. Elmin əlavə əlamətləri. Bu əlamətlərin kitabxanaşunaslıq, bibliografiyaşunaslıq, kitabşunaslığda iştirakı. Kitabxanaşunaslıq, bibliografiyaşunaslıq, kitabşunaslığın elmi fənn kimi müqayisəli şərhi və analizi.

Mövzu 2. Kitabxanaşunaslıq, bibliografiyaşunaslıq və kitabşunaslığın elmi ixtisas kimi statusu

Kitabxanaşunaslıq, bibliografiyaşunaslıq, kitabşunaslığın fəaliyyət və bilik sahəsi kimi şərhi və bu şərh etmənin tənqididir. Kitabxanaşunaslıq, bibliografiyaşunaslıq və kitabşunaslığa elm kimi nihilist yanaşmanın tənqididir. Bu elmi fənlərin sərbəst, subyektiv şərhiinin tənqididir. Kitabxanaşunaslıq, bibliografiyaşunaslıq, kitabşunaslığın həqiqi statusunun müəyyənləşdirilməsinin asılı olduğu amillər.

Kitabxanaşunaslıq, bibliografiyaşunaslıq, kitabşunaslığın xüsusi tədqiqat predmetinin mövcudluğu. Kitab-

xanaşunaslıq, bibliografiyaşunaslıq, kitabşunaslığının obyekt və predmetinin qarşılıqlı əlaqəsi metodoloji problem kimi.

Kitabxanaşunaslıq, bibliografiyaşunaslıq, kitabşunaslığının müstəqil nəzəriyyəsinin mövcudluğu. Kitabxanaşunaslıq, bibliografiyaşunaslıq, kitabşunaslığında qanun, qanuna uyğunluq, prinsip və meyarların işlənməsi.

Elmi fənn kimi kitabxanaşunaslıq, bibliografiyaşunaslıq, kitabşunaslığının statusunun tanınması.

Kitabxanaşunaslıq, bibliografiyaşunaslıq, kitabşunaslığı vahid elmi ixtisasda birləşdirməyə imkan verən amillər və ümumi cəhətlər.

Mövzu 3. Kitabxanaşunaslıq, bibliografiyaşunaslıq və kitabşunaslığının qarşılıqlı əlaqəsinə baxışların təkamülü

Kitabxanaşunaslıq, bibliografiyaşunaslıq, kitabşunaslığının bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqəsi məsələsinin zəruriliyi. Yazı və kitab istehsalı tarixi ilə bağlı məsələlərin birləşdirilməsi, onun cəmiyyətdə vəzifələrinin müəyyənləşdirilməsi və vahid sahədə qorunması (XVI əsr, K.Qesner; XVII əsr – Leybnis, V.N.Tatişev, M.Denis; XIX əsr – Q.Peno və b.). Bibliografiya, kitabxana işi və kitabşunaslığının «bibliologiya», «biblioqrafiya» və s. anlayışlarında identifikasiyası, elmlər elmi kimi «kitab sözlüyü» (V.Q.Anastaseviç) haqqında təsəvvür. Ş.Bryun (1780-1867), K.M.Ber (1792-1876), F.K.Ler (1738-1809), V.S.Sopikovun (1765-1818) baxışları və onların digər müəlliflər (N.M.Lisovski, A.M.Lovyaqin, N.M.Somov, B.S.Bodnarski, A.Q.Fomin, E.N.Dobrijinski, N.V.Rusanov, İ.V.Novosadski, A.A.Sidorov, E.L.Nemirovski, İ.E.Barenbaum, N.M.Sikorski, R.S.Qilyarevski və b.) tərəfindən inkişaf etdirilmişdir.

Kitabşunaslıq və bibliografiyaya kitabxanaşunaslığının hissəsi kimi baxılması. (M.Şrettinqer, K.Dzyačko, F.Eyxler, A. fon Xarnak, Q.Leydinqer və digər xarici kitabxanaşunaslar).

A.A.Pokrovski, V.A.Nevskinin baxışları və onların əsərlərində kitabxanaşunaslığının geniş traktovkası və əsaslaşdırılması.

Kitabşunaslıq konsepsiyanının bibliografiyanın və kitabşunaslığının hissəsi kimi əsaslaşdırılması (R.Fik, A.M.Ioffe, L.Q.Djaxay, N.A.Slyadnev, E.L.Nemirovski, İ.E.Barenbaum və digər müəlliflər). Bu mövqenin dövlət uçot-qeyd bibliografiya orqanlarının ədəbiyyat təsnifatında, kitab ticarəti şəbəkəsinin vahid ədəbiyyat təsnifatı sistemində eks olunması.

Kitabxanaşunaslıq, bibliografiyaşunaslıq, kitabşunaslığının nisbi muxtarriyyat konsepsiyası (Y.V.Qriqoryev, A.A.Xələfov)

Kitabxanaşunaslıq, bibliografiyaşunaslıq, kitabşunaslığının qarşılıqlı təsiri və əlaqələri haqqında konsepsiya. (A.İ.Barsuk, O.P.Korşunov, Y.N.Stolyarov, A.A.Xələfov və digər müəlliflər.)

Mövzu 4. Kitabxanaşunaslıq, bibliografiyaşunaslıq və kitabşunaslıq elmlər sistemində

Elmlər sistemində kitabxanaşunaslıq – bibliografiyaşunaslıq – kitabşunaslıq kompleksinin yerinin müəyyənləşdirilməsinin zəruriliyi. Müxtəlif təsnifat sistemlərində bu və ya digər nəzəri konsepsiyalar kimi onların yerinin təsbid edilməsi. Bu təsnifat sistemlərinin metodoloji baxımından natamamlığı.

Müxtəlis nəzəri təsnifat sistemlərində kitabxanaşúnashlıq, bibliografiyaşúnashlıq, kitabşúnashığın yeri. Bu təsnifatların metodoloji baxımdan natamamlığı.

Kitabxanaşúnashlıq, bibliografiyaşúnashlıq, kitabşúnashlıq fənlərinə ictimai, pedaqoji, informasiya, filoloji, texniki, kulturoloji və s. fənni kimi baxılması haqqında fikirlər. Bu fikirlərin analizi. Sənəd kommunikasiyaları haqqında elmin tərkib hissəsi kimi kitabxanaşúnashlıq, bibliografiyaşúnashlıq, kitabşúnashlıq haqqında müasir təsəvvürlər, bu təsəvvürlərin analizi.

Sənədin istifadəçilərlə və kitabxanaşúnashlıq, bibliografiyaşúnashlıq və kitabşúnashığın digər tədqiqat elementləri ilə qarşılıqlı əlaqəsi adları çəkilən fənlərin sənəd kommunikasiya sistemlərinə aidliyinin əsas amiliidir. Kitabxanaşúnashlıq, bibliografiyaşúnashlıq, kitabşúnashlıq predmetlərinin sənədşúnashığın birinci və ikinci qanunlarına tabe edilməsi.

Sənədin istifadəçiyə və kitabxanaşúnashlıq, bibliografiyaşúnashlıq, kitabşúnashlıq obyektinin digər elementlərinə təsiri – sadalanan fənnlər blokunu sənəd – kommunikasiya sistemləri sinfinə daxil edən amillər.

Sənəd – kommunikasiya sistemləri haqqında elmlər sinfinin sosial kommunikasiyalar haqqında elmlər sahəsinə aid edilməsi. Bu konsepsiyanın mənbələri D.Didro (1751), Butenşon (1802), A.Amper (1834), P. Otte (1895), A.M.Lovyaqin (1923), Q.Leydinger (1928), R.Klut (1970), R.S.Qilyarevski (1971), A.V.Sokolov (1982), O.P. Korşunov (1980), Y.N.Stolyarov, A.A.Xələfovun əsərlərində.

Sosial kommuniyasiyalar haqqında elmin ictimai elmlər sistemində yeri (Y.N.Stolyarov, 2002).

Kitabxanaşúnashığın, bibliografiyaşúnashığın və kitabşúnashığın humanitar elm kimi öyrənilməsi (A.A.Xələfov, 2002). Azərbaycanda kitabxanaşúnashlıq, bibliografiyaşúnashlıq və kitabşúnashlıq fikirlərinin təşəkkülü və inkişafı. Qədim dövrlərdə və orta əsrlərdə Azərbaycanda kitab və kitabxanalar. «Avesta», «Kitabi-Dədə Qorqud», «Alban tarixi» kitabları Azərbaycan kitabıının qiymətli yadigarları kimi. Azərbaycanın görkəmli mütəfəkkirləri: Nizami Gəncəvi, Xaqani Şirvani, Xətib Təbrizi, Bəhmənyar, Nəsrəddin Tusi, Şah İsmayıll Xətai, Rəşidəddin kitab və kitabxana haqqında. Azərbaycanda dövlət, dini və şəxsi kitabxanaların meydana gəlməsi. Qədim Azərbaycanın kitab və kitabxana mədəniyyəti. Azərbaycan kitabıının əlyazma kitablarından çap kitablarına qədər keçdiyi yol.

Prof. A.A.Xələfov, prof. Z.H.Əliyev, prof. B.V.Alahverdiyevin tədqiqatları.

Mövzu 5. Kitabxanaşúnashlıq, bibliografiyaşúnashlıq və kitabşúnashığın metodologiyası

Kitabxanaşúnashlıq, bibliografiyaşúnashlıq, kitabşúnashığın metodologiyası haqqında düzgün elmi baxışın əhəmiyyəti.

Metodologiya anlayışının çoxmənalilığı. Kitabxanaşúnashığın (bibliografiyaşúnashlıq, kitabşúnashlıq) metod anlayışının ümumi elmi məzmunu. Bu elmin fənnlərə tətbiq olunan xüsusi idraki metod və metodikalarından fərqi.

Metod (tədqiqatın başlangıç əsası, mühakimə üsulu və elmi bilik sisteminin əsaslandırılması mənasında başa düşüülen) və nəzəriyyənin qarşılıqlı əlaqəsi: nəzəriyyənin keçmiş tədqiqatın nəticəsinin başlangıç nöqtəsi kimi çıxış

etməsi və növbəti tədqiqatların şərtlərinin müəyyənləşdirilməsi.

Metod qarşıya qoyulmuş məqsədə çatmağın yolu kimi. Metod tədqiqatın çıxış nöqtəsi kimi. Metod kitabxanaşunaslıq, bibliografiyasıunaslıq, kitabşunaslığın problemlərinin obyektiv anlaşılmasına nail olmaq üçün üsul və qaydaların məcmus kimi.

Kitabxanaşunaslıq, bibliografiyasıunaslıq, kitabşunaslıqda xüsusi metodların mövcudluğu haqqında məsələ. A.N.Vaneev, A.L.Qoldberq, V.S.Kreydenko, A.V.Sokolov, I.E.Barenbaum, A.A.Beloviç, Q.K.Puzikov, A.Y.Cernyak, O.P.Korşunov, A.A.Xələfovun baxışları.

Bu fənlərin kitabxanaşunaslıq, bibliografiyasıunaslıq, kitabşunaslığın (ümumiləşmiş mənada) ayrılıqda metodunun mövcudluğu.

Mövzu 6. Sənəd anlayışı

Sənəd, sənəd ehtiyatı kitabxanaşunaslıq - bibliografiyasıunaslıq – kitabşunaslığın ümumiləşmiş anlayışı kimi.

Xarici və milli ədəbiyyatda «sənəd» anlayışının şəhri. P.Otle və onun davamçılarının baxışları. «Sənəd» anlayışının həcmi. «Sənəd» anlayışının ontoloji və fenomenoloji statusu. Sənəd substansional və funksional mənada. Əslinə və əslinə uyğun olmayan; stasionar və mobil; sinxron (o cümlədən əks edilmiş və təkrar çap edilmiş) və matrisa; diskret və kontinual; kafı və mürəkkəb; sadə və çətin; orijinal və surət sənədlər. Sənədin statusunun digər mühüm əlamətləri.

Sənədin semantik, siqnifik, sintaksis və praqmatik tərtibinə görə təsnifatı.

Sənədin maddi tərtibinə görə təsnifatı. Sənəd maddi daşıyıcıda. İnformasiyanın maddi daşıyıcıya bölünməsinin əsasları. Kitab sənədin əsas forması kimi. Energetik daşıyıcıda sənəd. Elektron sənəd, onun definisi olunması və təsnifatı problemi.

«Elektron sənəd», «elektron kitab», «elektron nəşr» anlayışlarının müəyyənləşdirilməsi problemi. Kitabxanaşunas, bibliografiyasunas və kitabşunasların bu anlayışlara münasibəti. I.E.Barenbaum, R.S.Qilyarevski «kitab» və «sənəd» anlayışlarının qarşılıqlı əlaqəsi tədqiqatlarının qanuna uyğunluğu, elektron kitabın hazırlanması və yayılmasının informasiya texnologiyalarının kitabşunaslıq aspektlerinin dərk edilməsi haqqında. Müasir sənəd nəşri və sənəd yayımı meylini müəyyən edən əsərlərin redaktəsi, yiğimi, çoxaldılması proseslərinin kompüterləşdirilməsi. «Virtual» kitab mağazası. Elektron nəşrlərin təsnifatı problemi.

Dünyanın və ölkələrin sənəd ehtiyatlarının ümumi sistemində kitab, kitabxana, bibliografsik ehtiyatların yeri.

Mövzu 7. Oxucu – kitab və sənəd məhsullarının istifadəçisidir

Sənəd məhsullarının istifadəçisi – bu sistemdə onların xolistik funksiyasını yerinə yetirən kitabxana, bibliografiya, kitab fəaliyyəti komponentidir. İstifadəçinin kitabxanaşunaslıq, bibliografiyasıunaslıq, kitabşunaslıq sahəsinə daxil olma məqamı. Oxucu probleminin qoyuluşu və öyrənilməsində Rusyanın təcrübəsi. Rusiyada inqilablaşdırıcı və sonrakı tarixi dövrlərdə oxucuşunaslıq prob-

lemlerinin tədqiqi. Bibliososiologiya. Bibliopsixologiya. N.L.Rubakin – bibliososiologiya və bibliopsixologiyanın klassikidir. Bibliopedaqogika.

«Kitabxana» sistemlərinin elementi kimi kitabxana istifadəçisinin tədqiqi. Sənəd – informasiya tələbatçisinin qarşılıqlı əlaqəsi biblioqrafiyanın çıxış nöqtəsi kimi. Kitabşünaslıqda oxucuşünaslıq konsepsiyaları.

Kitab və mütaliə sosiologiyası. XX əsrin ikinci yarısında onun inkişafı, əsas nəticələr, vəzifələr. Oxucu və hipermətn. Multimediadan istifadə problemləri. Mütaliə, sənəddən istifadə; oxular, istifadəçilər problemlərini tədqiq edən əsas müəlliflər dairəsi.

Azərbaycanda oxucu probleminin öyrənilməsi. Prof. A.A.Xələfovun oxucu və istifadəçi haqqında fikirləri.

Mövzu 8. Elektron kitabxana

Kitabların elektron nəşrə transformasiyası. Elektron (offlayn, onlayn) sənəd ehtiyatının meydana gəlməsi. 1990-ci illərdə elektron kitabxanaların yaranması. Elektron kitabxana kitabxana, biblioqrafiya, kitab daxil olmaqla sənəd kommunikasiyalarının müxtəlif altsistemlərinin simbiozu kimi. Elektron kitabxanaların konsepsiyanının işlənməsinin təkmülü və müasir vəziyyəti. Elektron kitabxana ideyasının nəzəri və konseptual əsaslandırılmışında kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslığın vəzifələri. Elektron kitabxana konsepsiyanının işlənməsində və reallaşdırılmasında Y.L.Şrayberq və A.İ.Zemskovun rolü.

Azərbaycanda elektron kitabxanaların yaranması ideyaları, onların nəzəri əsaslarının hazırlanması. Bakı

Dövlət Universiteti «Kitabxana işinin kompüterləşdirilməsi» elmi tədqiqat laboratoriyasının bu sahədəki fəaliyyəti.

Mövzu 9. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslığın normativ bazası

Normativ baza anlayışının məzmunu. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq, kitabşünaslıqda normativ hüquqi aktlar. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq, kitabşünaslıq fəaliyyətində dövlət qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsi və inkişafı problemləri. Qanuni normativ bazanın vəziyyəti.

«Kitabxana işi haqqında» Azərbaycan Respublikasının qanunu. Onun dövlət sənədi kimi əhəmiyyəti.

Normativ terminoloji baza SİBİD-in təkmilləşdirilməsi problemləri. SİBİD terminologiyasının UİD və beynəlxalq standartlar sisteminə uyğunlaşdırılması.

Mövzu 10. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslıq üçün ümumi əhəmiyyətə malik təşkilati problemlər

Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq, kitabşünaslıq sahəsində elmi tədqiqat işlərinin təşkili. Elmi tədqiqat mərkəzləri. BDU-nun Kitabxanaçılıq-İnformasiya fakültəsi, Azərbaycan Milli Kitabxanası, AMEA-nın Elmi kitabxanası və s. Elmi tədqiqat fəaliyyətinin formaları. Elmi tədqiqat və elmi pedaqoji kadrların hazırlanması. Aspirantura. Doktorantura. 05.25.03 ixtisası üzrə dissertasiya şuraları. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq, kitabşünaslıq üzrə elmi əsərlər çap edən təşkilatlar. BDU-nun Kitabxanaçılıq-İnformasiya fakültəsi, Azərbaycan

Milli Kitabxanası, AMEA-nın Elmi kitabxanası və s. Dövri elmi nəşrlər, onlarda 05.25.03 ixtisasına xas olan problematikanın eks olunması.

Kitabxanaşúnashlıq, bibliografiyaşúnashlıq, kitabşú-nashlıq sahəsində elmi məktəblər. A.A.Xələfovun elmi kitabxanaşúnashlıq məktəbi.

YOXLAMA SUALLARI

1. Kitabxanaşúnashlıq, bibliografiyaşúnashlıq, kitabşú-nashlıq elmi fənn kimi baxılmasına metodoloji ya-naşmalar.
2. Kitabxanaşúnashlıq, bibliografiyaşúnashlıq, kitabşú-nashlıq elmi ixtisas kimi statusu.
3. Kitabxanaşúnashlıq, bibliografiyaşúnashlıq, kitabşú-nashlıq qarşıqliq əlaqələrinə baxışların təkamülü.
4. Kitabxanaşúnashlıq, bibliografiyaşúnashlıq, kitabşú-nashlıq sahəsində elmi məktəblər. A.A.Xələfovun elmi kitabxanaşúnashlıq məktəbi.
5. Kitabxanaşúnashlıq, bibliografiyaşúnashlıq, kitabşú-nashlıq metodologiyası.
6. Sənəd kitabxanaşúnashlıq, bibliografiyaşúnashlıq, kitabşúnashlığın baza anlayışı kimi.
7. Bibliografik informasiya, kitabxana və çap məhsul-larının funksiyalaşdırılması sferası kimi sənəd kommunikasiya sistemləri.
8. «Rusyanın elektron kitabxanaları» milli programı.
9. Kitab – kitabxana – bibliografiya haqqında dövlət qanunvericiliyi
10. Kitabxanaşúnashlıq, bibliografiyaşúnashlıq, kitabşú-nashlıq ümumi və xüsusi cəhətləri.
11. Kitabxanaşúnashlıq, bibliografiyaşúnashlıq, kitabşú-nashlıq sahəsində ETİ-nin təşkili.
12. Sənəd kitabxanaşúnashlıq, bibliografiyaşúnashlıq, kitabşúnashlığın ümumiləşmiş anlayışı kimi.
13. Elektron sənəd elmi anlayış kimi.

14. Kitabxanaşúnashlıq, bibliografiyaşúnashlıq, kitabşú-nashlıq qarşıqliq əlaqəsi problemləri.
15. Kitab (sənəd) məhsullarının oxucusu (istifadəçisi)
16. Kitabxanaşúnashlıq, bibliografiyaşúnashlıq, kitabşú-nashlıq sahəsində elmi məktəblər.
17. SİBİD-in təkmilləşdirilməsi problemləri, onun USD-yə uyğunlaşdırılması.
18. Kitabxanaşúnashlıq, bibliografiyaşúnashlıq, kitabşú-nashlıq termino sistemi
19. Kitabxanaşúnashlıq, bibliografiyaşúnashlıq, kitabşú-nashlıq kəsişmə sferasında müzakirə məsələləri

MÜHÜM ƏDƏBİYYATIN SİYAHISI

Azərbaycan dilində:

Kitabxanaşúnashlıq

İsmayılov X. Kitabxana məncəmentinin əsasları (Dərs vəsaiti).- B.: BUM.- 2005.- 200 s.

İsmayılov X. Azərbaycanda kitabxana işinin metodik təminat sisteminin inkişaf tarixi (1918-2000).-B.,2000.-446s.

Kazimov R.Ə. Kitabxana işinin iqtisadiyyatı: Dərs vəsaiti.- B.BDU, 2004.- 87 s.

Kazimov R.Ə. Kitabxana iqtisadiyyatı.- B.- 1997
Knyaz A. Səxsiyyətin formallaşmasında bədii ədəb-iyyatın rolü (Azərbaycan kitabxanalarının materialları əsasında). Monoqrafiya.- B.: BUN, 2005.- 298 s.

Rüstəmov Ə.M. İnfomatika:Dörslik.- B.,2002.-511 s.

Xələfov A.A. Azərbaycanında kitabxana işinin tarixindən (1870-1920).- B., 1960.- 187 s.

Xələfov A.A. Sovet Azərbaycanında kitabxana işinin tarixindən (1920-1932).- B.: 1960.- 187 s.

Xələfov A.A. Azərbaycanda kitabxana işinin tarixin dən (1933-1958).- B.: 1974.- 244 s.

Xələfov A.A. Azərbaycanda kitabxa işinin tarixindən (Qədim dövrlərdən XVIII əsrin axırımadk): Dörslik.- Bakı:- 1986.- 52 s.

Xələfov A.A. Azərbaycanda ali kitabxanaçılıq təhsili.- B.: 1998.- 125 s.

Xələfov A.A. Kitabxanaşünaslığa giriş: Dörslik.- 3 h-də: H.I-II.- B.: 2001.- 398 s.

Xələfov A.A. Kitabxanaşünaslığa giriş: Dörslik.- 3 h-də: H.III: Kitabxana işi haqqında təlim.- B.: 2003.- 310 s.

Xələfov A.A. Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi: Dörslik. (iki hissədə) H.I. (Ən qədim dövrlərdən XX əsərə qədər) B.: BDU.- 2004.- 328 s.

Xələfov A.A. Heydər Əliyev və Azərbaycanda kitabxana işi.- B.: Azərnəşr.- 2006

Xələfov A.A. XXI əsrin əvvəllərində kitabxana işinin əsas inkişaf istiqamətləri (mülahizələr, təkliflər və proqnozlar).- B.: 2006.- 106 s.

Xələfov A.A., Qurbanov A.İ. Kitabxanaların kompüterləşdirilməsinin əsasları (Dörslik).- B.: BUN.- 2006.- 205 s.

Biblioqrafiyaşünaslıq

Əliyev Z.H. Azərbaycan biblioqrafiyasının tarixi (1920-1970): Dörs vəsaiti.- B.: ADU, 1978.- 77 s.

Əliyev Z.H. Ümumi biblioqrafiyaşünaslıq: Dörs vəsaiti.- B.: BUN, 2001.- 142 s.

Əliyev Z.H. Biblioqrafiyanın nəzəriyyəsi və metodikası: Dörs vəsaiti.- B.: ADU, 1973.- 84 s.

Əliyev Z.H. Biblioqrafik informasiya və onun elmi məhiyyəti // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: Elmi-nəzəri və təcrübə jurnal.- 1998.- № 7.- s. 17-25

Əliyev Z.H. Biblioqrafik informasiya sənəd infor-masiya tələbatının ödənilməsində mühüm vasitədir // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: Elmi-nəzəri və təcrübə jurnal.-

2004.- № 4.- s. 82-92

İsmayılov N.İ. Azərbaycan biblioqrafiyasının biblioqrafiyası: Biblioqrafik vəsaitlərin göstəricisi.- B.: Mütərcim, 2003.- 111 s.

İsmayılov N.İ. Azərbaycanın kitabxana-biblioqrafiya cəhiyatı: vəziyyəti, problemləri, perspektivləri // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: Elmi-nəzəri və təcrübə jurnal.-

1998.- № 2.- s. 81-89

İsmayılov N.İ., Hacıyeva Q.S. Kitabxanada ölkəşü-naslıq (diyarşünaslıq) üzrə biblioqrafik fəaliyyət (nəzəri, tarixi, təşkilati məsələləri).- B.: Mütərcim, 2004.- 111 s.

İsmayılov N.İ., Vəzirova R.Ə. Biblioqrafik tərtibatın metodikası.- B.: Mütərcim, 2004.- 51 s.

Xələfov Ə.T. Ədəii ədəbiyyat və ədəbiyyatşünaslığının biblioqrafiyası: Dörs vəsaiti.- B.: ADU, 1986.- 79 s.

Kitabşünaslıq

Allahverdiyev B.V. Kitabşünaslıq.- Bakı: ADU, 1974.- 181 s.

Allahverdiyev B.V. Kitablar haqqında kitab.- Bakı: Gənclik, 1972.- 95 s.

Allahverdiyev B.V. Ümumi kitab tarixi.- Bakı: «Azərbaycan Milli Ensiklopediyası» Nəşriyyatı.- Poliqrafiya birlüyü, 2003.- 384 s.

Allahverdiyev B.V., Məmmədəzadə R.A. Müasir mərhələdə kitab ticarətinin təşkili.- Bakı: Gənclik, 1996.- 225 s.

Həsənov H.B. Azərbaycan kitabının inkişaf mərhələləri.- 1989.- 253 s.

Qəhrəmanov C.V. Orta əsr Azərbaycan kitab mədəniyyəti.- Bakı: İşıq, 1991.- 35 s.

Şərifov K. Mətnşünaslığın əsasları.- Bakı: Nurlan, 2003.- 307 s.

Umudu T. Kitab nəşri bu gün.- Bakı: Əbilov, Zeynalov və oğulları, 2004.- 321 s.

Vəliyev T.Ö. İnsan: həyatda və sənətdə.- Bakı: Güneş, 1998.- 254 s.

Vəliyev T.Ö. Redaktörün əsasları.- Bakı: Güneş, 2005.- 278 s.

Rus dilində:

Агаев В.Н. Электронная: новое средство социальной коммуникации.- М.: Мир книги, 1997. - 230 с.

Алексеева М.И., Барышева О.В., Гиляревский Р.С. Электронная книга. Взгляд в будущее / Мос. гос. Ун-т им. М.В. Ломоносов. Ф-т журналистики. Каф. реп-изд. Дела и информатики.- М., 2000. - 44 с.

Баренбаум И.Е. Место библиотековедения и библиографоведения в общей системе книговедения // Книга. Исслед. И материалы. - М., 1972. - Сб.24. - С.5-22.

Баренбаум И.Е., Крейденко В.С., Леонов В.Н. Общенаучные и специальные методы книговедения, библиотековедения, библиографоведения и информатики // Связь библиотечно-библиографических дисциплин с информатикой. - Л., 1982. - С. 48-68.

Барсук А.И. Библиографоведение в система книго-ведческих дисциплин: Методологический очерк. - М.: Книга, 1975. - 208 с.

Берков Н.П. Библиографическая эвристика (теория и методы библиографических разысканий). - М., 1960. 183 с.

Беспалова Э.К. Функция библиотечной и библиографической систем // Науч. И техн. В-ки СССР. - 1984. - №6. - С.27 - 38.

Библиотечное дело. - 3-е изд.. перераб. И доп. - М.. Книж.палата. 1987 г - 656 с.

Гиляревский Р.С. Информатика и библиотековедение: Общие тенденции в развитии и преподавании. - М.: Наука, 1974г - 203 с.

Гиляревский Р.С. Электронная книга: современное состояние и преспективы развития // Книга. Исслед. И материалы. - М.: Терра, 1997. - Сб. 74. - С. 51-60.

Дискуссии о взаимосвязи библиотечных и библиографических процессов // Сов. Библиотековедение. 1988. - №4. - С.32-40; 1989. - №2. - С. 58-62; №3. - С. 59-64.

Добринина Н.Е. Черты духовный общности. Русская художественная литература в чтении многонационального советского читателя. - М.:Книга, 1983ю - 112 с. История русского читателяю- В 3 т. -Л., 1973 - 1982.

Книга: Энциклопедия. - М.: Большая рос. Энцикл.. 1999. - 799 с.

Коршунов О.Н. О соотношении библиотечного дела и библиографии, библиотековедение и библиографоведение // Сов. Библиогр. - 1982. - №4. - С. 46-52.

Коршунов О.Н. Информация: функция или реальность? // Библиография. - 1996. - №4. - С. 30-34.

Куфаев М.Н. Книга в процессе общения. - М.: Изд. П. Витязева, 1927. - 108 с.

Леонов В.П. Библиотечно-библиографические процессы в системе научных коммуникаций /Б-КА РАН. - СПб., 1995. - 139 с.

Проблемы общей теории книговедения: Сб. Статей / Пер. С польского яз.: Под ред. И со вступл. Статьей Е.Л. Немировского. - М.:Книга, 1978. - 125 с.

Рубакин Н.А. Избрарное. - М.:Книга, 1975 - Т.1-2.

Рубакин Н.А. Психология читателя и книги: Краткое введение в библио-логическую психологию. - М.:Книга, 1977. - 264 с.

Рубакин Н.А. Библиологическая психология. - М.: Академический Проект: Трикета, 2006.- 800 с. («Симта»)

Сикорский Н.М. Книга. Читатель. Библиотека: Сб. Книговедческих работ. - М.: Книга, 1979. - 279 с.

Словарь книжников и книжности Древней Руси. - В 5 ч. - Л. - СНБ., 1988- 1998. - Ч. 1-5.

Слуховский М.И. Из истории книжной культуры России. - М.; Просвещение, 1964. - 224 с.

Сляднева Н.А. Библиография в системе университета человеческой деятельности - Советский читатель: Опыт конкретно-социологического исследования. - М.:Книга, 1968. - 343 с.

Соколов А.В. Прогулки с пушкинским посохом по коршуновским местам // Библиогр.--1996.-№1. --С. 63 -72.

Соколов А.В. Ретроспектива - 60: Тр. Цоф. Аркадия Соколова для библиотекарей и информатиков / Науч. Ред. С.А. Басов; Петерб. Б-чное о-во. СНБ., 1994. - 463 с.

Столяров Ю.Н. Документный ресурс. - М.: Изд. во «Либерея», 2001. -149 с.

Столяров Ю.Н. Сущность информации. - М., 2000. - 107 с.

Столяров Ю.Н. Сто лет библиотечного фондоведения // Книга. Исслед. И материалы. - М.: Терра, 2001. Сб. 79. - С. 76 - 84.

Теоретико-методологические проблемы библиотечно-библиографической науки и практики. М.,1992.-180

Терминологический словарь по библиотечному делу и смежным отраслям знания /БЕН РАН. М., 1995.-267 с.

Фирсов В.Р. Государственное законодательное регулирование деятельности библиотеки-СНБ.., 2000. - 256 с.

Червинский М., Зберский Т. Система книги. Семиотика книги / Перю с польского: Под ред. Е.Л. Немировского. - М.: Книга, 1981. - 128 с.

Черняк А.Я. Исследования в области библиотечного дела и библиографии: О теории и теоретизировании /Науч. И техн. б-ки СССР. - 1984. - №8. - С. 18 -27.

Шамурина Е.И. Словарь книговедческих терминов. Для библиотекарей, библиографов, работников печати и книжной торговли. - М.: Сов.Россия, 1958. - 213 с.

Шрайберг Я.Л. Основные положения и принципы разработки автоматизированных библиотечно - информационных систем и сетей. Главные тенденции окружения, основные положения и предпосылки, базовые принципы. - 2-е изд., испр. И доп. / Гос. Публ. Науч. - техн. б-ка России. - М., 2001. - 102 с.

KİTABXANAŞUNASLIQ

*Tərtib edən: Xələfov Abuzər Əli oğlu
Əməkdar elm xadimi, Beynəlxalq
İnformasiyalasdırma Akademiyasının
akademiki, tarix elmləri doktoru, professor*

«Kitabxanaşünaslıq» bölməsi 05.25.03 «Kitabxanaşünaslıq, bibliografiyaşünaslıq və kitabşünaslıq» ixtisasının tərkib hissəsidir.

Bu bölmə üzrə namizədlik imtahanının program minimumu Azərbaycan Respublikası ali məktəbdən sonra ki professional təhsil sistemində elmi-pedaqoji kadrların hazırlanması haqqında Əsasnamə ilə müəyyən olunmuş bütün əsas tələblərə cavab verir.

MÜNDƏRİCAT

1. Kitabxanaşünaslıq elm kimi
 - 1.1. Kitabxanaşünaslığının metodologiyası və metodikası
2. Kitabxanaşünaslıq elmlər sistemində
3. Kitabxanaşünaslığının əsas kateqoriyaları
 - 3.1. Kitabxana haqqında təlim
 - 3.2. Kitabxanaların sosial funksiyalarının öyrənilməs kitabxanaşünaslığının mühüm problemlərindən biridir.
 - 3.3. Kitabxana işi haqqında təlim kitabxanaşünaslığının əsas kateqoriyalarından biri kimi
4. Kitabxanaşünaslığının strukturu
5. Kitabxanaşünaslığının əsas problemləri
6. Kitabxanaşünaslığının inkişafının dövrləşməsi
Mühüm ədəbiyyatın siyahısı

1. Kitabxanaşunashlıq elm kimi

«Elmin statusu» anlayışı. Kitabxanaşunashlığının elm kimi statusunun xarakteristikası və elmi nəzəri cəhətdən əsaslandırılması. Kitabxanaşunashlığının nəzəri əsasları. Kitabxanaşunashlıq fikrinin meydana gəlməsi və inkişafı. Tariixəqədərki kitabxanaşunashlıq (eradan əvvəl II minilliyyin ortalarından XVIII əsrə qədər kitabxanaşunashlıq). XIX-XX əsrlərdə kitabxanaşunashlığının inkişafı. Alman kitabxanaşunası M.Şrettinger tərəfindən «Kitabxanaşunashlıq» anlayışının elmi dövriyyəyə daxil edilməsinin tarixi əhəmiyyəti.

Tarixi inkişaf prosesində kitabxanaşunashlıq fikirlərinin kitabxanaşunashlıq elminə çevriləməsi prosesi.

Kitabxanaşunashlıq humanitar elmidir. Kitabxanaşunashlığın mahiyyəti, obyekti və strukturu. Kitabxanaşunashlığın humanitar elm kimi yaranması və formalasmasının elmi cəhətdən əsaslandırılması. Kitabxanaşunashlığın öz elmi mahiyyəti ilə içtimai elmlərdən daha çox humanitar elmlərə yaxınlığı və onun xarakteristikası. Müasir şəraitdə bu problemin professor Abuzər Xələfov tərəfindən tədqiqi və elmi nəticələri. Xarici və ölkə kitabxanaşunashlığının görkəmli xadimləri. Kitabxanaşunashlığının anlayışlar sistemi və onun xarakteristikası. Kitab, kitabxana və insan problemi kitabxanaşunashlığının əsas tədqiqat obyekti kimi. Kitabxanaşunashlığın obyekti və predmeti haqqında müxtəlif ideyalar və baxışlar.

Müasir kitabxanaşunashlığın mahiyyəti, obyekti və predmeti. Mahiyyət və hadisə anlayışı, onların əlaqəsi. Kompleks və sistemli yanaşma kitabxanaşunashlığının obyektinin müəyyənləşdirilməsində əsas metod kimi. Mahiyyət və əlaqə anlayışı, onların əlaqəsi. Kompleks və sis-

temli yanaşma kitabxanaşunashlığının tədqiqat obyektinin müəyyənləşdirilməsində əsas metoddur. Uzvü bütövlüyü və dinamikliyə malik dörtlük. Nəşr formasında informasiya, oxucu və kitabxanaçı və maddi-texniki baza.

Mahiyyətin dərk edilməsində mahiyyətin müəyyənləşdirilməsinin əhəmiyyəti. Predmet hər bir elmin özünməxsus kateqoriyası, onun tədqiqat metodlarının müəyyənləşdiricisidir. Kitabxanaşunashlığın predmeti haqqında əsas təsəvvürlərin meydana gəlməsi: kitab (kitabxana fondu); oxucu fəaliyyəti; kitabxana fəaliyyəti; çap formasında informasiya, maddi-texniki baza və digər anlayışlar kitabxanaşunashlığının predmeti kimi.

Kitabxanaşunashlıq elminin və təcrübəsinin göləcək inkişafı üçün anlayışların əhəmiyyəti.

Kitabxanaşunashlığın funksiyası və strukturu elm kimi. Elmi qanunlar, elmi prinsiplər, elmi nəzəriyyələr, tədqiqat metodları, anlayış aparıcı, fərziyyələr, proqnozlar, faktlar, müşahidələr, təcrübi nəticələr kitabxanaşunashlığın tərkib hissəsi kimi. Kitabxanaşunashlıq biliklərinin diiferensasiyası və əlaqələndirilməsi.

1.1. Kitabxanaşunashlığın metodologiyası və metodikası

Metodologiya haqqında təlim kitabxanaşunashlıq nəzəriyyəsinin və təcrübəsinin elmi-nəzəri əsası kimi. Elmi metodologiya kitabxanaşunashlığın inkişafının əsas amiliyidir. Kitabxanaşunashlıq qanunlarının prinsiplərinin və tövsiyələrinin hazırlanmasında metodologiyanın rolü. Metodologiya dərketmə prosesinə yönəlmüş kitabxanaşunashlığın elmi-nəzəri əsasıdır. Kitabxanaşunashlığın nəzəri və təcrübi problemlərinin həllində məntiq elmindən, kitabxanaşunashlığın xüsusi qanun və prinsiplərindən, sosiologiya elminin

qanunlarından və milli ideologiyadan istifadə. Təcrübə kitabxanaşunashığın elmi nöticələrinin doğruluğu meyarıdır. Kitabxanaşunashığın tədqiqat metodları. Kitabxanaşunashığın tədqiqat metodlarının təsnifatı. Müasir kitabxanaşunashığ tədqiqatlarında ümumi elmi metodlar. Kitabxanaşunashığ tədqiqatlarında tətbiq edilən xüsusi metodlar və onların elmi metodoloji əhəmiyyəti. Sistemli və yaradıcı metodlar müasir kitabxanaşunashığ tədqiqatlarının əsas xüsusiyyəti kimi.

Kitabxanaşunashığ tədqiqatlarının təşkili əhaliyə kitabxana və informasiya xidmətinin təşkilinin təkmilləşdirilməsinin mühüm amili kimi. Kitabxanaşunashığ tədqiqatlarının əsas mərhələləri. Elmi tədqiqatların nöticələrinin rəsmiləşdirilməsi və onun kitabxana təcrübəsinə tətbiqi.

2. Kitabxanaşunashığ elmlər sistemində

Kitabxanaşunashığın elmlər sistemində yerinin müəyyənləşdirilməsinin əhəmiyyəti.

Humanitar, sosial, informasiya, sənədşünashığ, kulturoloji və s. kimi kompleks elmlərinin tərkib hissəsi kimi kitabxanaşunashığ haqqında anlayışların əsaslandırılması.

Kitabxanaşunashığın humanitar elmlər kimi A.A.Xələfovun əsərlərində şəhri.

Kitabxanaşunashığ problematikasının genişlənməsi digər elmlərlə integrasiyanın nöticəsi kimi.

Kitabxanaşunashığın fəlsəfə, sosiologiya, tarix, iqtisadiyyat, riyaziyyat, pedaqogika, psixologiya, informatika, mədəniyyətşünashığ və s. elmlərlə əlaqəsinin aşkarlaşdırılması. Kitabxanaşunashığın fundamental elmlərin nöticələrindən, elmi müddəalarından, qanuna uyğunluqların-

dan bəhralənməsi onun gələcək inkişafının amillərindən biridir.

Kitabxanaşunashığ və psixologiyanın integrasiyası. N.A.Rubakinin əsərləri. Bibliopsixologiya, oxucuşunashığ və digər bu kimi elm sahələrinin meydana gəlməsi. Kitabxanaşunashığ tədqiqatlarında şəxsiyyət probleminin öyrənilməsində psixoloji metodlardan istifadə.

Kitabxanaşunashığ və sosiologiyanın integrasiyası. Tədqiqatın sərhəd sahəsi kimi mütləcio sosiologiyasının formalaşması. Kitabxanaşunashığ tədqiqatlarında sosiologiya və sosial-psixologiya metodlarından istifadə.

Kitabxanaşunashığ və pedaqogikanın integrasiyası. Pedaqogi konsepsiyalar uşaq mütləqsinə rəhbərlik nəzəriyəsinin əsası kimi. Kitabxanaşunashığ tədqiqatlarında ümumi yaş və sosial pedaqogika metodlarının tətbiqi.

Kitabxanaşunashığ və informatikanın integrasiyası. Əsas konsepsiyaların təhlili. Bu elmlərin bir-birinə qarşılıqlı nüfuz etməsi.

Kitabxanaşunashığın müasir problemi olan kitabxanaların kompüterləşdirilməsi probleminin həllində informatikanın nəzəriyyə və təcrübəsindən istifadə. Elektron kitabxanaşunashığ fənninin yaradılması ideyasına münasibət.

Kitabxanaşunashığ və mədəniyyət nəzəriyyəsinin integrasiyası. Kitabxanaşunashığa xüsusi kulturoloji fənn kimi yanaşmanın əsaslandırılması.

Kitabxanaşunashığın kitabşunashığ və bibliografiyaşunashıqla qarşılıqlı əlaqələri. Bu elmlərin birləşməsi, aydınlanması, hissə-hissə uyğunlaşdırılmasına dair mövcud konsepsiyaların əsaslandırılması.

Kitabxanaların sosial funksiyaları haqqında müxtəlif baxışlar və sikirlər. Kitabxanaların sosial funksiyalarına dair Azərbaycan milli konsepsiyanının üstünlükleri. Bu problemin A.A.Xələfov tərəfindən öyrənilməsi.

«Kitabxana işi haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununda kitabxanaların sosial funksiyaları haqqında.

Kitabxanaların tarixi inkişaf prosesində təşəkkül təpib formallaşması, elmi, informasiya, mədəniyyət, təhsil və tərbiyə funksiyaları, onların əhəmiyyəti, vəzifələri və bir-biri ilə əlaqəsi. Bu funksiyaların xüsusiyyətləri və elmi şəhəri.

Kitabxanaların tipologiyası. Kitabxanaların tipologiyası müasir dünya kitabxanaşunashığının on mühüm problemlərindən biri kimi. Tipologiya anlayışı, onun mözəmənu və mahiyyəti. Tipologiyanın elmi-nəzəri və məntiqi əsasları. Tipologiyanın tarixi, kitabxanaların tiplərə və növlərə bölünməsinin elmi təcrübə əhəmiyyəti.

Milli, universal, xüsusi və təhsil kitabxanaları kitabxanaların əsas tipləridir.

Milli kitabxanaların statusu, vəzifələri və funksiyaları. Universal elmi və universal ümumi kitabxanaların növləri. Universal elmi və ümumi kitabxanalar. Xüsusi kitabxanalar elmi və elmi texniki kitabxanaların tipi kimi. Təhsil kitabxanaları, onların növləri.

3.3. Kitabxana işi haqqında təlim kitabxanaşunashığının əsas kateqoriyalarından biri kimi

Kitabxana işinin ümumi xarakteristikası. Kitabxana işi haqqında anlayış. Kitabxana fəaliyyəti kitabxana işinin əsas amilidir. Kitabxana fəaliyyətinin məqsəd və və-

zifələri. Kitabxana fəaliyyətinin dövlət və ictimai dəyər və maraqlarla, həmçinin şəxsi maraqlarla əlaqələndirilmə. Bu problemlərə milli və xarici ölkə kitabxanaşunashığının baxışları, Azərbaycan milli kitabxanaşunashığında bu problemin öyrənilməsi. Kitabxana fəaliyyətinin əsas istiqmətləri. Cəmiyyətin informasiyalasdırılması şəraitində kitabxana fəaliyyətində baş verən yeni proseslər və dəyişikliklər.

Kitabxana işi kitabxananın mövcudluğu vasitəsidir. Kitabxana institut, kitabxana işi onun orqanıdır. Kitabxana işinin strukturu. «Kitabxana işi haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununda kitabxana işi anlayışının elmi şəhəri. Kitabxana sistemləri və şəbəkələri. Kitabxana sistemlərinin formallaşmasının ümumi qanuna uyğunluqları. Kitabxana sistemlərinin struktur təşkili. Kitabxana sistemlərinin müxtəlifliyi, onun xüsusiyyətləri. Vahid ümumdövlət kitabxana sistemi, onun formallaşması xüsusiyyətləri. Azərbaycan Respublikasının kitabxana sistemi. Ayrı-ayrı nazirliklərin, idarələrin, müəssisələrin, təşkilatların kitabxana şəbəkələri respublika kitabxana sisteminin tərkib hissəsidir. Mədəniyyət, təhsil, kənd təsərrüfatı, səhiyyə nazirliklərinin və AMEA-nın, elmi-texniki orqanlarının və həmkarlar ittifaqının kitabxana sistemləri və s. Kitabxanaların təsnifləşdirilməsi haqqında A.A.Xələfov konsepsiyası.

Cəmiyyətin informasiyalasdırılması şəraitində, əhaliyə kitabxana informasiya xidmətinin təşkilində və müasir şəraitdə bu işin daha da təkmilləşdirilməsində kitabxana sistemlərinin birgə fəaliyyəti, onların işinin birləşdirilməsi, və əlaqələndirilməsi. Sistem anlayışı və onun kitabxana işinə tətbiqi. Kitabxana sistemlərinin formallaşdırılması və inkişaf qanuna uyğunluqları. Mərkəzləşdirilmiş kitabxana,

Kitabxanaşunashığın başqa elmlərlə integrasiyasının və qarşılıqlı əlaqələrinin daha da təkmilləşdirilməsi perspektivləri

3. Kitabxanaşunashığın əsas kateqoriyaları

3.1. Kitabxana haqqında təlim

Kitabxana haqqında təlim kitabxanaşunashığın əsas kateqoriyası kimi. Kitabxana tarixi inkişaf prosesində cəmiyyət tərəfindən yaradılan, bəşəriyyətin yaratmış olduğu zəngin kitab sərvətindən insanların ictimai istifadəsini təşkil edən sosial institutdur. Kitabxana konsepsiyaları sosial yaddaşın saxlayıcısı, mədəni təhsil institutu, sosial mədəni institut, şəxsiyyətin sosiallaşması institutu və s. kimi.

Kitabxanaların təsnifatı elmi problem kimi.

Kitabxanaların struktur-funksional modelinin sistem kimi qurulmasının müxtəlif variantları

Elektron kitabxana – kitabxananın müasir modifikasiyası (şəklini dəyişmiş forması) kimi.

Kitabxananın quruluşu və onun elementləri. Müasir kitabxananın modeli. Kitabxana: sənəd – oxucu - kitabxanaçı – maddi-texniki baza. Başqa modellər. Müasir kitabxanaların dörd elementi. C.X.Şira kitabxananın əsas elementləri haqqında.

Sənəd kitabxananın əsas elementlərindən biridir. Onun növləri, formaları və xüsusiyyətləri.

Kitabxana fondu kitabxanaşunashığın zəruri kateqoriyasıdır. Kitabxana fondu, onun məqsədyönlü seçilməsi, sistemləşdirilməsi və qorunub saxlanması məsələləri. Kitabxana fondunun «kainatın inikası» kimi formalasdırılmasının əsas konsepsiyaları. Kitabxana fondları təsnifatına müxtəlif yanaşma və onun analizi. Elektron kataloq-

larda və verilənlər bazasında kitabxana fondlarının əks olunmasının nəzəri əsasları.

Oxucu kitabxanaların mühüm elementlərindən biri kimi. Oxucu, abonent, tələbatçı və istifadəçi məshumlarının izahı. Kitabxana və oxucu; kitabxana və mütalib məsələləri, onların qarşılıqlı əlaqəsi və mühüm ictimai əhəmiyyəti. Kitabxanaçı kitabxanaşunashığın mərkəzi kateqoriyası kimi. Kitabxana professologiyasının təşəkkülü və formalasması. Kitabxanaçı peşə etikasının formalasması. Görkəmli kitabxanaşunashıların kitabxanaçı peşəsi haqqında fikirləri. Kitabxana sisteminde kitabxanaçılardın rolu və vəzifələri. Kitabxanaçı bəşəriyyətin mənəvi inkişafında mühüm mövqeyi, yeri və rolü olan ziyalıdır. Kitabxana haqqında təlimin A.A.Xələfov tərəfindən şəhri.

Maddi-texniki baza kitabxananın əsas elementlərindən biri kimi. İnfomasiya cəmiyyəti şəraitində kitabxanaların maddi-texniki bazasının və infomasiya texnologiyası ilə möhkəmləndirilməsinin rolu və əhəmiyyəti.

3.2. Kitabxanaların sosial funksiyalarının öyrənilməsi

kitabxanaşunashığın mühüm problemlərindən biridir.

Funksiya anlayışı və kitabxana. Kitabxanaların tarixi inkişaf prosesində formalasması funksiyaları: 1. Kitabxanaların texnoloji funksiyaları. 2. Kitabxanaların sosial funksiyaları. Onların xarakteristikası.

Texnoloji funksiya kitabxananın daxili işlərinin və peşəkar kitabxana fəaliyyətinin həyata keçirilməsinin əsas vasitəsidir.

Kitabxanaların sosial funksiyaları onların vəzifələrinin, cəmiyyətin inkişafında rol və əhəmiyyətinin müüyyənləşdirilməsi meyarı kimi.

sistemləri kitabxana işinə sistemli yanaşmanın təzahürü kimi. Azərbaycanda mərkəzləşdirilmiş kitabxana şəbəkənin təşəkkülü və formallaşması. Kütləvi kitabxana şəbəkələrinin mərkəzləşdirilməsi. Mərkəzləşdirilmiş kitabxana şəbəkələrinin strukturunu və idarə olunması.

Kitabxana işi fəaliyyətinin əsas prinsipləri. Kitabxana işi fəaliyyətinin prinsipləri haqqında ümumi anlayış. Kitabxanaların ümumaçıq olması və dövlət tərəfindən mali, yələşdirilməsi kitabxana işinin əsas prinsipi kimi. Sistemlilik kitabxanaların ümumaçıqlığını şərtlərindən biri kimi.

4. Kitabxanaşunaslığın strukturu

Kitabxanaşunaslığın strukturunun öyrənilməsi, onun kitabxanaşunaslıq elmləri sisteminde yerinin üveyyənləşdirilməsi müasir kitabxanaşunaslıq elminin ən mühüm problemidir. Kitabxanaşunaslığın strukturu elm kimi. Kitabxanaşunaslığın strukturu tədris fənni kimi. Kitabxanaşunaslığın strukturu onun tamığını, özüne maxsusluğunu təmin edən, əsas hissələri və elementləri arasına qarşılıqlı əlaqələr yaradan elmi fəndir. Elmşunaslığın əsas müddəələrinin: elmi qanunlar, elmi prinsiplər, elmi nəzəriyyələr, tədqiqat metodları, anlayış aparatı, fərziyyələr, faktlar, müşahidələr və təcrübə məlumatları kitabxanaşunaslığın strukturlaşmasına tətbiqi. Elmşunaslığın müddəələrindən istifadə kitabxanaşunaslığın elm və tədris fənni kimi formallaşmasının rəhnidir. İnfomasiya cəmiyyətinin qarşıda qoyduğu vəzifələrə müvafiq kitabxanaşunaslığın strukturuna daxil olan tədris fənləri: (Kitabxanaşunaslığa giriş, Azərbaycanda və xarici ölkələrdə kitabxana tarixi, kitabxana fondu, kitabxana kataloqları,

kitabxana xidməti, kitabxana işinin təşkili və idarə olunması, kitabxana iqtisadiyyatı, kitabxana işinin texniki vəsitələri, kitabxana işinin kompüterləşdirilməsinin əsasları və s.) Onların xarakteristikası və qarşılıqlı əlaqələri.

1. Kitabxanaşunaslığa giriş

Kitabxanaşunaslığa giriş fənni haqqında Azərbaycan milli kitabxanaşunaslığında yeni konsepsiya. Bu konsepsiyanın şərhi. Kitabxanaşunaslığa giriş fənni kitabxanaşunaslıq elminin nəzəri əsasları kimi. Bu sahədə A.A.Xələfovun nəzəri müddəələri.

2. Azərbaycanda və xarici ölkələrdə kitabxana işinin tarixi.

Azərbaycanda və xarici ölkələrdə kitabxana işinin tarixi kursunun predmeti və əhəmiyyəti. Kitabxana işinin tarixi kursunun tarixşunaslığı. A.A.Xələfov kitabxana işinin tarixi kursunun ilk elmi tədqiqatçısıdır. Kitabxana tarixinə dair onun əsərləri. Ən qədim dövrlərdən başlamış VII əsrə qədər Azərbaycanda kitab və kitabxanalar. Mədiya və Albaniyada kitab və kitabxanalar. Ərəblər Azərbaycanda. VII-XII əsrlərdə Azərbaycanda kitab və kitabxanalar. Məscid və mədrəsə kitabxanaları. Nizami Gəncəvi kitab və kitabxanalar haqqında. Azərbaycanda ictimai, saray, dini və şəxsi kitabxanalar. Azərbaycan xalqının ilk yazılı abidəsi. Kitabi-Dədə Qorqud. XIII-XV əsrlərdə kitabxana işi. Marağa Rəsədxanasının Kitabxanası. Təbriz kitabxanaları. Azərbaycan feodal dövlətlərinin saray kitabxanaları. Ağqoyunlu və Qaraqoyunlu dövlətlərində kitabxana işi. Səfəvilər dövründə Azərbaycanda kitabxana işi. Şah İsmayıllı Xətainin saray kitabxanası, Ərdəbilda Şeyx Səfi möqbərosinin kitabxanası. Azərbaycanda orta əsr kitabxanalarının növləri və quruluşu. Saray kitabxanaları, elmi kitabxanalar, dini kitabxanalar, şəxsi kitabxanalar. XVII-XVIII əsrlər Azərbaycanda kitabxana

ş. XIX əsrin birinci yarısı Azərbaycanda kitabxana işi. XIX əsrin ikinci yarısı Azərbaycanda kitabxana işi. Nəriman Nərimanovun ilk ümuməciq kitabxana qiraətxanası. XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda kitabxana işi. Bakı və onun rayonlarında kitabxana işi. Bakıda Milli kitabxana və qiraətxanaların yaradılması. Azərbaycanın kənd ayonlarında kitabxana işi. Azərbaycan Xalq Cumhuriyyəti dövründə Azərbaycanda kitabxana işi. Azərbaycan Sovet hakimiyətinin qələbəsinin ilk illərində və bərpa dövründə kitabxana işi (1920-1925-ci illər). Azərbaycan sovet hökumətinin kitabxana işinə dair ilk dekretləri. Milli kitabxananın yaranması, kütləvi və elmi kitabxana şəbəkəsinin təşəkkülü və inkişafı.

Azərbaycanda sənayeləşmə və birinci beşillik dövründə kitabxana işi (1925-1932-ci illər). Kənd yerlərinde kütləvi kitabxanaların təşkili. Azərbaycan kəndlərində qiraət komaları və onların kitabxana fəaliyyəti. 1920-30-cu illərdə Azərbaycanda kitabxana yürüşü. 1920-32-ci illərdə kitabxana işi inkişafının ümumi yekunu. 1932-40-ci illərdə Azərbaycan kitabxana işi. Kənd kitabxanalarının kütləvi təşkilinə başlanması. Məktəb və uşaq kitabxana şəbəkələrinin genişlənməsi. Azərbaycan Xalq Komissarları Sovetinin «Azərbaycan SSRİ-də kitabxana işi haqqında qərarı» (1935). 1930-cu illərdə Azərbaycan ziyahlarına qarşı yönəldilmiş siyasi cəza tədbirləri və latin qrafikahı Azərbaycan əlifbasının dəyişdirilməsinin Azərbaycan kitab mədəniyyətinə və kitabxanalarına mənfi təsiri.

1941-45-ci illərdə Azərbaycanda kitabxana işi. Müharibə şəraiti ilə əlaqədar kitabxana fəaliyyətinin yenidən qurulması. Müharibə şəraiti ilə əlaqədar kitabxana işində yeni iş forma və üsullarının meydana gəlib formalamaşması. Kitabxana şəbəkələrinin sayının azalması. Kitabxana

fondlarının zəifləməsi. Azərbaycan kitabxanalarının cəbhəyə və ölkəyə yardımın təşkilində iştirakı. Milli Kitabxana müharibə illərində. Elmi, elmi-texniki, xüsusi və həmkarlar ittifaqı kitabxanaları müharibə illərində. Kənd kitabxanaları müharibə illərində. Uşaq və məktəb kitabxanaları müharibə illərində.

1946-1950-ci illərdə Azərbaycanda kitabxana işi Respublikada 1946-50-ci illərdə xalq təsərrüfatının bərpa və inkişaf etdirilməsinə dair beşillik planın və bu plana müvafiq kitabxanaların bərpa və inkişaf etdirilməsi. Azərbaycan SSRİ Nazirlər Soveti yanında Mədəni-Maarif Müəssisələri Komitəsinin yaranması. Kitabxana işinə dövlət rəhbərliyinin yenidən qurulması. Kütləvi kitabxana şəbəkəsinin bərpa və inkişafı. Müharibədən sonrakı illərdə şəhər əhalisinə kitabxana xidmətinin təşkili. Kənd əhalisinə kitabxana xidmətinin təşkili. Həmkarlar İttifaqı kitabxanaları müharibədən sonrakı illərdə. Uşaq və məktəb kitabxanaları müharibədən sonrakı illərdə. Elmi və xüsusi kitabxanalar müharibədən sonrakı illərdə. Kitabxanaçılıq təhsili. Ali kitabxanaçılıq təhsilinin yaranması. BDU-nun kitabxanaçılıq-informasiya fakultəsi.

1950-60-ci illərdə Azərbaycanda kitabxana işi. Kitabxana işinin daha da inkişaf etdirilməsinə dair dövlət tədbirləri. Kitabxana işinə dövlət rəhbərliyinin təkmilləşdirilməsi, kütləvi kitabxana şəbəkələrinin inkişafı sahəsində yeni mərhələ. Şəhər əhalisinə kitabxana xidmətinin təşkili. Həmkarlar İttifaqı kitabxanaları. Kənd əhalisinə kitabxana xidmətinin təşkili. Uşaq və məktəb kitabxanaları. Elmi, elmi-texniki və xüsusi kitabxanaların işinin daha da təkmilləşdirilməsi. Sov. İKP MK-nın «Ölkədə kitabxana işinin vəziyyəti və onu yaxşılaşdırmaq tədbirləri haqqında» (1959) qərarı və onun kitabxana işinin yenidən qu-

ulmasında əhəmiyyəti. Kitabxanaçılıq təhsilinin daha da inkişaf etdirilməsi. Kitabxanaşunaslığın inkişafı.

Azərbaycanda kitabxana işinin inkişafında Heydər Əliyev mərhələsi. (XX əsrin 70-80-ci illəri). 60-ci illərdə əgər edilmiş kənd kitabxanalarının bərpası planı. Kitabxana işinin mərkəzləşdirilməsi kitabxana işinin inkişafında yeni mərhələdir. Kitabxanaların maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi və kitabxana işinin mözminündə yeni keyfiyyət dəyişikliklərinin baş verməsi bu mərhələnin əsas amillərindən biri kimi. Azərbaycanda kitabxanaçılıq təhsili. Kitabxanaşunaslığın inkişafı.

1970-80-ci illərdə əhaliyə kitabxana xidmətinin təşkili. Kütləvi kitabxanaların inkişafı. Elmi, elmi-texniki və xüsusi kitabxanaların inkişafı. 80-ci illərin axırında kitabxana işinə diqqətin azalması, tənəzzül baş verməsi.

90-ci illərdə kitabxana işi. Müstəqil Azərbaycan Respublikasının yaranması. Milli mədəniyyətimizin inkişafında, milli ideologiyanın yaranmasında onun həlliəci rolü. Kitabxana işinin ideoloji buxovlardan azad olması. Kitabxana işində baş verən demokratikləşmə prosesi.

Müstəqiliyin ilk illərində və AXC-Musavat cütlüyünün rəhbərliyi dövründə ölkədə baş verən inqilabi-siyasi tənəzzül, anarxiyanın kitabxana işinə mənfi təsiri. 1993-cü ildə ulu öndər Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlməsi Azərbaycan dövlətçiliyini xilas etdiyi kimi Azərbaycan kitabxanalarını da dağılmışdan xilas etdi. Kitabxana şəbəkələri qorunub saxlanıb. Kitabxana işinin qorunub saxlanması, dövlətin kitabxana siyaseti, kitabxana işi haqqında qanunlar qəbul edilməsi, 90-ci illərin ikinci yarısından başlayaraq kitabxanaların maddi-texniki bazasının möhkəmlənməsi üçün az da olsa dövlət vəsaiti ayrılmaga başlanmasının əhəmiyyəti. 1995 -ci ildə ulu öndərin

M.F.Axundov adına Milli Kitabxanadakı çıxışı kitabxana işinin inkişaf programı kimi.

Müstəqillik illərində kitabxana işinin yenidən qurulması. Əhaliyə kitabxana xidmətinin təşkilində yeniliklər. Kitabxana işinin demokratikləşdirilməsi. Elmi, elmi-texniki və xüsusi kitabxanaların inkişafı. Təhsil sahəsində aparılan islahatlarla əlaqədar təhsil kitabxana sistemində baş verən dəyişikliklər.

Kitabxanaçılıq təhsilinin yenidən qurulması, kitabxanaşunaslığın inkişafı.

3. Xarici ölkələrdə kitabxana işinin tarixi

Qədim dünya kitabxanaları, onların təşkili və quruluşu. Orta əsrlərdə Şərqi ölkələrində kitabxana işi. Orta əsrlərdə Avropa ölkələrində kitabxana işi.

XIX əsrda Avropa ölkələrində ümumi kitabxanalar. Britaniya Muzeyi Kitabxanası, Fransa Milli Kitabxanası və s.

XX əsrda dünya kitabxanalarının inkişaf xüsusiyyətləri. Fransada, Almaniyada, ABŞ-da, Türkiyədə və s. kitabxana işi.

ABŞ-in Konqres Kitabxanası. 4. Kitabxana işinin təşkili və idarə edilməsi.

Kursun strukturu, predmeti, məqsəd və vəzifələri. Kitabxana mənecemətinin mahiyyəti, funksiyaları, prinsipləri və hüquqi əsasları. Kitabxana texnologiyası, kitabxanalarda əməyin təşkili və normalaşdırılması. Kitabxananın quruluşu və idarə edilməsi. Kitabxanalarda uçot və hesabat, onun yeni formaları. Kitabxana statistikası. Statistik təhlil və onun elmi əsasları.

Kitabxana işinin planlaşdırılması əhaliyə kitabxana xidmətinin səmərəli təşkilinin əsas amillərindən biri kimi. Kitabxanaların maliyyələşdirilməsi, maliyyələşdirmə mən-

bələri. Kitabxanaların dövlət tərəfindən üstün maliyyələşdirilməsinə dair kitabxana işi haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunu.

Kitabxana işinin mərkəzləşdirilməsi. Mərkəzləşdirilmiş kitabxana şəbəkərinin təşkilati və hüquqi əsasları. Kitabxana işinin idarə edilməsi. Kitabxana siyaseti və onun formallaşması. Kitabxana işinə dövlət rəhbərliyi. Ayrı-ayrı nazirliklərin, idarə, müəssisələrin, təşkilatların kitabxanalarının idarə edilməsi.

Müstəqil Azərbaycan Respublikasında kitabxana işinin idarə olunması. Kitabxana işinə rəhbərlik edən orqanlar. Onların işinin əlaqələndirilməsi.

Kitabxanaların yoxlanması və təftiş edilməsi, yoxlamaların məqsəd və vəzifələri. Növbədənənar yoxlamalar və onların təşkili metodikası. Yoxlamalar kitabxana işinin qiymətləndirilməsinin əsas meyari kimi. Yoxlamanın yekunlaşdırılması və arayışların tərtibi. Kitabxanaların metodiki təminat sistemi, metodik təminat sisteminin təşəkkülü və inkişafı. Metodik təminat mərkəzləri, onların vəzifələri. MKS-lərin metodik təminatı.

Sahəvi kitabxana şəbəkərinin metodik təminatı. Müasir şəraitdə metodik təminat sisteminin daha da təkmilləşməsi.

5. Kitabxana işinin iqtisadiyyatı.

Kitabxana işinin iqtisadiyyatı kursunun predmeti və vəzifələri. Kursun strukturu və əhəmiyyəti. Kitabxana işinin iqtisadi təhlilinin metodları. Kitabxana işinin iqtisadi səmərəliliyi anlayışı, səmərəlilik meyarları. Kitabxana işinin iqtisadi səmərəliliyinin təhlili kitabxana işinin inkişafının əsas amillərindən biri kimi. Müxtəlif tipli kitabxanaların işinin təhlilində iqtisadi qanuna uyğunluqlardan istifadə. Müxtəlif kitabxana proseslərinin iqtisadi təhlilinin

əhəmiyyəti. Əmək məhsuldarlığı kitabxana fəaliyyətinin iqtisadi səmərəliliyinin əsas meyari kimi. Kitabxana işində əmək məhsuldarlığının yüksəldilməsinin əsas istiqamətləri. Kitabxanaların üstün maliyyələşdirilməsi kitabxanaların maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsinin və əhəliyə kitabxana xidmətinin əsasıdır. Büdcə, smeta, əsas və dövriyyə fondları, onların yaradılması və onlardan səmərəli istifadənin təşkili. Kitabxananın maddi-texniki bazasının yaradılmasından və ondan istifadə edilməsində səmərəlilik meyari.

Kitabxanaların mühüm maliyyə göstəricilərinin müəyyənləşdirilməsi, onun əhəmiyyəti.

Kitabxanalarda marketinq xidmətinin təşkili, onun əhəmiyyəti və vəzifələri. Kitabxana marketinqi anlayışı. İnfomasiya bazasının öyrənilməsində və bazar elementlərinin müəyyənləşdirilməsində kitabxana marketinqinin rolü. Kitabxana marketinqində qiymət qoyma siyaseti, kitabxana marketinqinin idarə olunması.

Pullu kitabxana xidmətləri. Bazar iqtisadiyyatı şəraitində kitabxanaların fəaliyyətində meydana çıxan iqtisadi problemlərin həllində pullu xidmətlərin əhəmiyyəti. Pullu kitabxana xidmətlərinin hazırlanması və tətbiqinin sosial iqtisadi prinsipləri. Pullu kitabxana xidmətlərinin əsas növləri. Pullu xidmətdən əldə edilən gəlirlərdən səmərəli istifadə.

6. Kitabxana xidməti

Kitabxana xidmətinin nəzəri əsasları. Kitabxana xidmətinin məqsədi, prinsipləri və əsas vəzifələri. Kitabxana və şəxsiyyətin inkişafı. Azərbaycanın elm və mədəniyyət xadimləri kitab, kitabxana və mütaliə haqqında. Mütaliənin ictimai məzmunu və sosial xarakteri. Mütaliənin pedaqoji və psixoloji əsasları. Oxucuların və mütaliə

prosesinin öyrənilməsi, onun metodologiyası və metodikası, oxucu marağı və onun öyrənilməsi məsələləri. Oxucuların tipologiyası. Oxulara kitabxana xidmətinin təşkili, kitabxanada oxulara xidmət sistemi. Kitabxana xidməti texnologiyası. Kitabxanalar arası abonomentin təşkili və əhəmiyyəti. Oxulara fərdi xidmətin təşkili. Kitabxanalarda aparılan kütləvi işlər, onların formaları və növləri. Kitabxanaçı və oxucu münasibətləri. Kitabxana etikası. Kitabxana xidmətinin effektivliyi. Müxtəlif tipli və növlü kitablar üzrə oxulara xidmətin müxtəlifliyi.

7. Kitabxana fondu

Kitabxana fondu fənninin nəzəri əsasları. Kitabxana fondu sistem kimi. Kitabxana fondunun quruluşu. Kitabxana fondunun formallaşmasının elmi anlayışı. Kitabxana fondunun formallaşmasının nəzəri problemləri. Kitabxana fondunun formallaşmasının texnoloji prosesləri və avtomatlaşdırılması.

Kitabxana fondunun komplektləşdirilməsi. İlkin seçimənin ardıcılılığı və mərhələləri. Milli və xarici sənəd ehtiyatları haqqında informasiyanın alınması, internetdən istifadə. Sənədlərin nəzmünca təhlili metodikası, onların qiymətləndirilməsi. Sənədlərin təchiz etmə mənbələri. Kitabxana kollektoru və digər ticarət idarələri vasitəsilə komplektləşdirme. Pulsuz məcburi nüsxələrlə komplektləşdirme. Sənəd mübadiləsi. Kitabxanalar arası. Kitabxanaya yeni sənədlərin qəbulu. Kitabxana fondunun uçotu, onun funksiyaları və xüsusiyyətləri. Kitab fondu uçotunun növləri. Uçot formaları və onların standartlaşdırılması. Kitabxana fondu uçotunun avtomatlaşdırılması. Sənədlərin texniki işlənməsi və fondda yerləşdirilməsi. Daxil olan yeni sənədlər

rin kitabxananın struktur bölmələri arasında bölüşdürülməsi xüsusiyyətləri.

Kitabxana fondunun mühafizəsi. Kitabxana fondunun mühafizəsinin texnoloji prosesləri. Sənədlərin mühafizəsi üçün bina və avadanlıqların elmi əsaslarla qaydaya salınması. Sənədlərin mühafizə şəraiti üçün tələb olunan avadanlıqlar. Mühafizə prosesinin standartlaşdırılması.

Kitabxana fondlarının qorunması, təhlükəsizliyi. Kitabxana fondunun mühafizəsi sənədlərin qorunmasının əsası kimi. Kitabxana rəhbərliyinin fondun mühafizə edilməsində cavabdehliyi və vəzifələri. Sənədlərin saxlanması və bərpa edilməsi texnologiyası.

Kitabxana fondunun yoxlanması. Yoxlamaların məqsədi və müntəzəmliliyi. Yoxlama sənədlərinin təhlili. Yoxlamadan nəticələrinin təhlili.

Kitabxana fondunun idarə edilməsi. İdarə etmənin strukturu. İdarə etmənin subyekti və obyekti. Kitabxana-nın rəhbər işçilərinin idarə etmənin təşkilində rolu, vəzifələri və məsulliyəti. Kitabxana fondunun komplektləşdirilməsinə və təkmilləşdirilməsinə istiqamətləndirən metodik sənədlərin hazırlanması. Fondun idarə edilməsinin informasiya təminatı. Fondun idarə edilməsinin funksiyaları. Planlaşdırma, proqnozlaşdırma, onların tərtibi və təhlili. Fondun idarə edilməsinin təşkilində perspektiv planlardan və proqnozlardan istifadə. İdarə etmənin maddi-texniki təminatı. Kitabxana fondunun komplektləşdirilməsinin maliyyələşdirilməsi. Maliyyə planlarının tərtibi və təhlili.

8. Kitabxana kataloqları

Kitabxana kataloqları fənninin predmeti və vəzifələri. Kursun öyrənilməsinin əhəmiyyəti. Kitabxana kataloqları fənninin digər fənlərlə elmi əlaqələri. Kitabxana kata-

loqlarının tarixi mahiyyəti, məqsədi və funksiyaları. Kataloqlaşdırmanın digər kitabxana-biblioqrafiya-məlumat axtarış sistemləri ilə qarşılıqlı əlaqələri. Mərkəzləşdirilmiş kataloqlaşdırma. Kataloqşünaslığın yaranması və inkişafı. Kataloqşünaslıq kitabxana kataloqlarının təşkilinin nəzəri əsası kimi. Kataloqşünaslıq kitabxanaşünaslığın tərkib hissəsidir. Müasir dövrə Azərbaycanda kataloqlaşdırma işinin vəziyyəti və kataloqşünaslıq.

Kitabxana kataloqlarının növləri və formaları. Sistemli, predmet və əlisba kataloqları. Onların vəzifələri və təşkili metodikası. Müasir kitabxanaların kataloqlarının formaları, onların inkişafı. Elektron kataloqlar, onların əhəmiyyəti və tərtibi metodikası. Kitabxana kataloqlarının təşkilinin əsas prinsipləri və onların şəhri.

Sənədlərin bibliografik təsviri kataloqların təşkilinin mühüm amili kimi. Bibliografik təsvir, onun elini nəzəri əsasları, məqsəd və vəzifələri. Bibliografik təsvirin metodikası.

Bibliografik təsvir nəzəriyyəsi və metodikasının inkişafı, onun əsas inkişaf mərhələləri: xaricdə, Azərbaycanda. Bibliografik təsvirin təkmilləşdirilməsi və standartlaşdırılması. Bibliografik təsvir sahəsində dövlət standartları. Müasir şəraitdə bibliografik təsvir qaydalarının daha da təkmilləşdirilməsi. Milli standartların qəbulu zərurəti. Beynəlxalq təsvir standartlarından istifadə.

Müəllif anlayışı, onun şəhri. Monoqrafiyik, çoxcildli və seriyali əsərlərin təsviri. Analitik təsvir. Analitik təsvirlərin xarakterik xüsusiyyətləri. Seriyalı, çoxcildli və dövrü nəşrlərdən götürülmüş materialların analitik təsviri.

Kitabxana kataloqlarının formal əlamətlərə görə növləri: əlisba kataloqu. Əlisba kataloqunun təşkili, tərtibi və redakta edilməsi. Əlisba kataloqunun əhəmiyyəti, məq-

sədi və funksiyaları. Əlisba kataloqunun quruluşu, sənədlərin əlisba kataloqunda yerləşməsi ardıcılığı. Əlisba kataloqunun məlumat axtarış sistemində yeri. Kitabxananın daxili işində əlisba kataloqundan istifadə edilməsi və onun əhəmiyyəti.

Nömrələnmiş, coğrafi və xronoloji kataloqlar. Bu kataloqların məqsədi, mahiyyəti və təşkili metodları.

Sənədlərin təsnifləşdirilməsi və sistemli kataloq. Kitabxana təsnifatı kursunun vəzifələri, məzmunu, predmeti və obyekti. Təsnifatın tarixi, müxtəlif kitabxana təsnifatları, onların meydana gəlməsi və inkişafı. Kitabxana təsnifatı və elmlər təsnifatı. Onların əlaqəsi, fərqli və oxşar cəhətləri. Kitabxana təsnifatlarının meydana gəlməsi və inkişafı. XIX və XX əsrlərdə kitabxana təsnifatının inkişafının əsas mərhələləri və istiqamətləri. Universal Onluq Təsnifatın (UOT) yaranması, onun əsas üstünlükləri, xüsusiyyətləri və beynəlxalq əhəmiyyəti. M.Dyunin, C.Ketterin, H.Qlisin, Ş.Ranqatanın, ABŞ-in Kongres kitabxanasının təsnifat cədvəlləri Rusiyada kitabxana-biblioqrafiya təsnifat cədvəlinin (KBT) yaranması.

Universal Onluq Təsnifatın (UOT) quruluşu və tərtibi prinsipləri. XX əsrin əvvəllərindən UOT-un təkmilləşdirilməsi sahəsində aparılan işlər. UOT-un beynəlxalq təsnifat sisteminə çevrilməsinin səbəbləri. Avtomatlaşdırılmış məlumat axtarış sistemlərində UOT-dan istifadənin üstün cəhətləri. Azərbaycanda tətbiq edilən təsnifat sistemləri. Müasir dövrə bu təsnifat sistemlərinin tətbiqi və təkmilləşməsi sahəsində görülən işlər.

Sənədlərin sistemləşdirilməsi və sistemli kataloq. Təsnifləşdirmənin ümumi və xüsusi metodikası.

Sistemli kataloq, onun tərtibi və redakta edilməsi. sistemli kataloqun növü məsələləri. Kataloqlar sistəmədə onun yeri və üstünlükleri.

Sənədlərin predmetləşdirilməsi və predmet kataloqu. Predmetləşdirmənin elmi-növü əsasları. Predmetləşdirmənin və predmet kataloqunun meydana gəlməsi və formalaşması. Predmet, sənəd və predmetləşdirmə haqqında ümumi anlayış. Predmet rubrikalarının xarakteristikası qarşısında qoyulan tələblər. Predmetləşdirmənin ümumi metodikası, predmetləşdirmənin obyekti və vəzifələri. Predmetləşdirmə prosesləri. Predmet rubrikalarının təyiini və onun siyahısının tərtibi.

Predmet kataloqu, onun təşkili və redakta edilməsi. Predmet kataloqunun vəzifələri və funksiyaları. Predmet kataloqunun növləri.

Kataloqlar sistemi. Kataloqlar sisteminin elminəzəri əsaslarının izləniləb hazırlanması. Kataloqlar sisteminin vəzifələri. Kataloqlar sisteminin mobilliyi və vəhdəti. Kataloqlar sisteminin əsas prinsipləri: sistemlilik, elmlilik, planlılıq, faydalılıq və s.

MKS-lərin kataloq sisteminin vəzifələri və xüsusiyyətləri. Elmi və kütləvi kitabxanalarda kataloqlar sisteminin ümumi və spesifikasi xüsusiyyətləri. Kataloqlar sisteminin tərkibi: mərkəzi, toplu və MKS bölmələrinin və filiallarının kataloqları.

Elektron kataloqlar. Onların meydana gəlməsi, əhəmiyyət və vəzifələri, üstünlükleri.

9. Kitabxanaçılıq-informasiya fəaliyyətinin texniki vasitələri. Kitabxanaçılıq-biblioqrafiya və informasiya profilli peşəkar mütəxəssislərin hazırlanmasında kitabxana işi və informasiya texnologiyasının əhəmiyyəti. Kitabxanaların

avtomatlaşdırılması və mexanikləşdirilməsində informasiya texnologiyasının rolü. İnfomasiya texnologiyası mexanikləşdirmə və avtomatlaşdırmanın obyekti kimi. Kitabxanaların infomasiyalashdırılması. Kitabxanaların tiplərinə müvafiq infomasiya texnologiyasından istifadə. Kitabxanaların mexanikləşdirilməsi və avtomatlaşdırılmasında istifadə edilən texniki vasitələr. Onların tipləri və təsnifləşdirilməsi. Kitabxanalarda avtomatlaşdırma və mexanikləşdirmə vasitələri, onlardan istifadənin təskili.

Program-kompüterlər vasitələrindən kitabxanalar da istifadə edilməsi.

Kitabxanaların avtomatlaşdırılmasının əsas principləri. Avtomatlaşdırma proseslərinin ardıcılılığı. Kitabxanaların avtomatlaşdırılmasının texniki tapşırıqları və onun əsas elementləri. Texniki tapşırıqların hazırlanması metodikası.

Kitabxanaların avtomatlaşdırılmasının program-texniki təminatı. Avtomatlaşdırma programlarının növləri. Kompüter texnikasının və sistemlərinin tipləri. Kitabxana-informasiya fəaliyyətində onlardan istifadə istiqamətləri və imkanları.

Avtomatlaşdırılmış kitabxana sistemləri, onların növləri. Bu sistemlərdən ən mühümərinin şəhəri. Kitabxanaların avtomatlaşdırılması üçün onların seçilən xüsusiyyətləri. Azərbaycan kitabxanalarında tətbiq edilən avtomatlaşdırılmış kitabxana sistemləri. «IRBİS» programının şəhəri.

Kitabxanalara audiovizual texniki vasitələrin tətbiqi. Rabitə texnikasından istifadə.

Kitabxanalarda vizual-texniki, televiziya və proyeksiya avadanlıqlarından istifadənin əhəmiyyəti. Kitabxanalarında surətçixarma və çoxaltma texnikasından istifadə.

Kitabxanada operativ poliqrafiyadan istifadənin zəruriliyi. Müasir kitabxanalarda mikrofilmlaşdırma vəsiti. Mikrofilmləşdirmənin müasir sistemi.

Kitabxanalarda nəqliyyat vəsiti. Onların təyinatı və xarakteristikası. Müxtəlif tip kitabxanalarda kitabxanaların xidmət prosesindən asılı olaraq nəqliyyat vəsiti. Müasir kitabxanalarda elektron nəşrlər. Kitabxanalarda elektron sənədlərdən istifadə zamanın tələbidir. Elektron kitabxanaların yaradılması zəruriliyi. Elektron kitabxanaların yaradılmasının metodikası. Elektron informasiyaların müasir daşıyıcıları. Onların komplektləşdirilməsi, istifadəsi və mühafizə prinsipləri.

10. Kitabxanaların kompüterləşdirilməsinin əsasları.

Kitabxanaların kompüterləşdirilməsinin əhəmiyyəti və əsas prinsipləri. Kompüterləşdirilmənin program-texniki təminatı. Korporativ-kitabxana informasiya şəbəkəsinin yaradılması, onların əhəmiyyəti, sənəd axtarışı və sıfarişinin kompüterləşdirilməsi oxucuya xidmətin yeni mərhələsi kimi. Kitabxana fondunun kompüterləşdirilməsi. Abonnement xidmətinin kompüterləşdirilməsi oxucu tələbinin ödənilməsində mühüm keyfiyyət amili kimi.

Kitabxanada elektron informasiya xidmətinin təşkili. Elektron poçtla, faksla elektron sənəd göndərişinin texnologiyası. Digər üsullarla elektron sənəd göndərişinin təşkili.

Elektron kitabxanalar. Onların əhəmiyyəti və vəzifələri, yaradılma texnologiyası. Kitabxanalarda informasiya texnologiyasının təşkili.

5. Kitabxanaşunaslığının əsas problemləri

Kitabxanaların sosial rolu haqqında müasir konsepsiylər. İnfomasiyaya girişin texnoloji və humanitar problemləri.

Kitabxana qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsi. Kitabxana işinin standartlaşdırılması. Kitabxana ehtiyatlarının regional təşkilinin prinsip və formaları. Kitabxana xidməti texnoloji və humanitar problem kimi. Kitabxana işi və müasir infomasiya texnologiyaları. Azərbaycanda elektron kitabxanalar. Azərbaycan kitabxanalarında tətbiq edilən kitabxana proqramları. Onun təhlili və şərhi.

Fondların retrokonversiyası və fondların mühafizəsinin dövlət proqram. Depozitarlar və repozitarlar problemi. Kitabxana fondlarının təsnifatına müxtəlif yanaşmaların əsaslandırılması problemləri. İnfomasiya əhəmiyyəti şəraitində dünya kitabxanaşunaslığının müvəffəqiyyətləri. Və bu nailiyyətlərdən istifadə.

Müstəqil Azərbaycan milli kitabxanaşunaslığının inkişaf istiqamətləri. Milli kitabxanaşunaslığının nailiyyətlərinin kitabxana işinə tətbiqi. Azərbaycan kitabxanaşunaslığının beynəlxalq əlaqələri. Onun dünya kitabxanaşunaslığına integrasiya problemləri. Azərbaycan milli kitabxanaşunaslığının qarşısında duran problemlərin həllində BDU-nun kitabxanaşunaslıq kafedrasının fəaliyyəti. Professor A.A.Xələfovun yeni tədqiqatları. Kitabxana işinin kompüterləşdirilməsi sahəsində aparılan elmi araşdırmlar. BDU-nun «Kitabxana işinin kompüterləşdirilməsi» elmi tədqiqat laboratoriyasının fəaliyyəti.

Azərbaycan milli kitabxanaşunaslığının inkişaf perspektivləri.

Kitabxana təhsili problemi, müasir kitabxanalar
çün kadr hazırlığı. Peşəkar şüurun formalaşması.

İnformasiya cəmiyyəti şəraitində milli ideologiyaya
köklənmiş yeni təşəkkür tərzinə və peşəkarlıq səviyyəsinə
vəyələnmiş kadr hazırlığında və kitabxanaşunashığın dair
məni problemlərin həllində Bakı Dövlət Universiteti Ki-
tabxanaçılıq - İnformasiya fakültəsinin fəaliyyəti. Bakı
Dövlət Universiteti Kitabxanaçılıq - İnformasiya fakültəsi
respublikamızda milli kitabxanaşunashığın əsas elmi mə-
kəzi kimi.

6. Kitabxanaşunashığın inkişafının dövrləşməsi

Kitabxanaşunashığın elm kimi dövrləşməsinə dair
əsas fikirlər. A.A.Xələfovun əsərlərində dövrləşmə pro-
bleminin şəhri.

Kitabxanaşunashığın inkişafının empirik mərhələsi.
Kitabxanaşunashığın inkişafının əsas mərhələləri. 1.Tarixə
qədərki kitabxanaşunashığ; 2.Kitabxanaşunashığın elm və
tədris fənni kimi təşəkkülü. Xarici kitabxanaşunashığın in-
kişaf mərhələləri; Rus kitabxanaşunashığının inkişaf mə-
rhələləri; Azərbaycan milli kitabxanaşunashığının inkişaf
mərhələləri. Kitabxanaşunashığa dair ilk elmi əsərlərin
meydانا gəlməsi. Avropa ölkələrində kitabxanaşunashığın
formalaşması. Kitabxanaşunashığın mühüm problemləri-
nin işlənməsinə rus tədqiqatçılarının töhfəsi. Rusiya kitab-
xanaşunashığının inkişafının inqilabçıqadərkı mərhələsinin
ümumi xarakteristikası.

Kitabxanaşunashığın inkişafının sovet mərhələsi.
SSRİ-də kitabxanaşunashığ sahəsində elmi-tədqiqat işləri-
nin təşkili. Sovet dövrü kitabxanaşunashığının nailiyyətləri
və çatışmazlıqları. Sovet kitabxanaşunashığının əsas
və

nümayəndələri, onların kitabxanaşunashığ problematika-
sinin işlənməsinə töhfəsi.

Kitabxanaşunashığın inkişafının postsoviet dövrü.
İdeoloji məhdudiyyətin aradan qaldırılması. Milli və
dünya kitabxanaşunashığının inkişafının nəticələrinin ye-
nidən qiymətləndirilməsi. Azərbaycan milli kitabxanaşu-
nashığının ümumdünya məkanına daxil olması. Müstəqil
Azərbaycan Respublikasında milli kitabxanaşunashığın
nailiyyətləri. Yeni elmi-nəzəri fikirlər və ideyaların mey-
dana gəlib formalaşması. Yeni elmi monoqrafiyaların,
dərsliklərin, dərs vəsaitlərinin yaranması Azərbaycan milli
kitabxanaşunashığının nailiyyətləri kimi. A.A.Xələfovun
ilk milli dərslikləri.

MÜHÜM ƏDƏBİYYATIN SIYAHISI Azərbaycan dilində:

Baxşəliyev Z.I. Sovet hakimiyəti illərində Azə-
baycan neft sənayesi işçilərinə kitabxana xidməti sistemi-
nin inkişafı // Azərbaycanda kitabxana işi: Elmi əsərlərin
məvzu toplusu / BDU.- 1991.- s.80-94

Cəfərov A. Azərbaycan kənd təsərrüfatı kitabxana
şəbəkəsinin inkişafı (1959-1974-cü illər) //
Kitabxanaşunashığ və bibliografiya: Elmi-nəzəri təcrübə
jurnal.- B.: BUN, 199.- № 2.- S. 62-70

Əhmədov E.Y. Kitabxanaşunashığın tədqiqində fəlsə-
fi aimillər // Kitabxanaşunashığ və bibliografiya: Elmi-
nəzəri təcrübə jurnal.- B.: BUN, 1997.- № 2.- S. 50-55

İsmayılov X. Kitabxana menecmentinin əsasları
(Dörs vəsaiti).- B.: BUN.- 2005.- 200 s.

İsmayılov X. Kitabxana işinin idarə edilməsinin me-
todiki və təşkilati məsələləri. - B., 1995.- 95 s.

İsmayılov X. Azərbaycanda kitabxana işinin metodik təminat sisteminin inkişaf tarixi (1918-2000).-B., 2000.- 446s.

İsmayılov X. Kitabxanaların metodik təminatının nəzəri əsasları.-Bakı Bakı Universiteti xəbərləri: Humanitar elmlər seriyası.-B.: BDU, 2001.- № 4.- s. 150-155 s.

Kazimov R.Ə. Müasir dövrdə Azərbaycanda kitabxana işinin demokratikləşdirilməsi məsələləri // Kitabxanaşunashlıq və bibliografiya: Elmi-nəzəri təcrübi jurnal.- 1997.-№ 1.- S. 74-81

Kazimov R.Ə. Kitabxana işinin iqtisadiyyatı: Dərs vəsaiti.- B.BDU, 2004.- 87 s.

Kazimov R.Ə. Bazar iqtisadiyyatı və kitabxanalar: Dərs vəsaiti.- B., 1996.- 32 s.

Kazimov R.Ə. Kitabxana iqtisadiyyatı.- B.- 1997

Kitabxana işinə dair normativ aktlar: Qanun və qanun qüvvəli normativ hüquqlu sənədlər toplusu / M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Kitabxanası // Tərtib edəni K.M.Tahirov.- B., 2001.- 52 s.

Knyaz A. Şəxsiyyətin formallaşmasında bədii ədəbiyyatın rolü (Azərbaycan kitabxanalarının materialları əsasında). Monoqrafiya.- B.: BUN, 2005.- 298 s.

Quliyev T.Ə. Mənecemətin (idarəetmənin) əsasları.- B., 2001.- 520 s.

Məmmədov M.Ə. Kitab çəsidi işinin nəzəriyyəsi və metodikası: Tədris-metodiki vəsait.-B.: Mütərcim.-2005.- 112 s.

Musayeva N.N. Kitabxana proseslərinin kompüterləşdirilməsinin müasir elmi və perspektiv istiqamətləri // Kitabxanaşunashlıq və bibliografiya: Elmi-nəzəri təcrübi jurnal.- B.: BDU, 2000.- №2.-səh 90-93

Rüstəmov Ə.M. İnformatika: Dörslik.-B., 2002.-511 s.

Rüstəmov Ə.M. Respublika soraq-informasiya fondlarının avtomatlaşdırılması..- B., 1990.- 224 s.

Rüstəmov Ə.M., Dünyamaliyev N.X. Kitabxana proseslərinin mexanikləşdirilməsi və avtomatlaşdırılmasının texniki vasitələri. Dərs vəsaiti.- B., 1999.- 138 s.

Rzayev S.M. Oxuculara xidmət: Dərs vəsaiti. Bakı Universiteti nəşriyyatı.- 2002.- 63 s.

Rzayev S.M. Mütalıə, öntün ictimai mözmunu və sosial xarakteri. Elmi əsərlər: Kitabxanaşunashlıq və bibliografiya. Elmi-nəzəri təcrübi jurnal. BDU.- B., 1997.-№ 1.= s. 94-100

Xələfov A.A. Azərbaycanda kitabxana işinin tarixindən (1870-1920).- B., 1960.- 187 s.

Xələfov A.A. Sovet Azərbaycanında kitabxana işinin tarixindən (1920-1932).- B., 1960.- 187 s.

Xələfov A.A. Azərbaycanda kitabxana işinin tarixindən (1933-1958).- B., 1974.- 244 s.

Xələfov A.A. Azərbaycanda kitabxa işinin tarixindən (Qədim dövrlərdən XVIII əsrin axırına qədək): Dörslik.- Bakı.- 1986.-52 s.

Xələfov A.A. və b. Kitabxana işçisinin məlumat kitabı.- B.: Azərnəşr, 1986.- 288 s.

Xələfov A.A. Kitabxana işinin tarixi kursuna giriş.- B., 1996.- 36 s.

Xələfov A.A. Azərbaycanda ali kitabxanaçılıq təhsili.- B., 1998.- 125 s.

Xələfov A.A. Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi (qısa ocerk).- B.: Bakı Universiteti Nəşriyyatı.- 2001.- 52 s.

Xələfov A.A. Kitabxana işinin tarixi kursuna giriş.- B. Bakı Universiteti Nəşriyyatı.- 2002.- 38 s.

Xələfov A.A. Kitabxanaşunashlığa giriş: Dörslik.- 3 h-də: H.I-II.-B., 2001.- 398 s.

Xələfov A.A. Kitabxanaşünaslığa giriş: Dörslik.- 3 hədə: H.III: Kitabxana işi haqqında təlim.-B., 2003.- 310 s.

Xələfov A.A. Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi: Dörslik. (iki hissədə) H.1. (Ən qədim dövrlərdən XX əsərə qədər) B.: BDU.-2004.- 328 s.

Xələfov A.A. Heydər Əliyev və Azərbaycanda kitabxana işi.- B.: Azərnəşr.- 2006

Xələfov A.A. XXI əsrin əvvəllərində kitabxana işinin şurası inkişaf istiqamətləri (mülahizələr, təkliflər və proqnozlar).- B., 2006.- 106 s.

Xələfov A.A., Qurbanov A.İ. Kitabxanaların komüntərleşdirilməsinin əsasları (Dörslik).- B.: BUN.- 2006.- 205 s.

Xələfov A.A. və Rzayev S.M. Kitabxana işinin yenilən qurulmasında oxucularla fərdi iş ən mühüm amillərdən biridir. Axundov adına Azərb. Resp. Dövl. Kitabxanasının elmi əsərləri. Buraxılış IV, B., 1988.- s.38-53

Xələfov A.A., Musayeva N.N. Avtomatlaşdırılmış kitabxana informasiya idarəetmə sistemləri // Bakı Universitetinin xəbərləri. (Humanitar elmlər seriyası).- B.: Bakı Universiteti nəşriyyatı, 2002.- № 2.- sah. 243-250

Xələfov A.A., Hüseynova A.S. Elektron kataloqun əhəmiyyəti və təşkili prinsipləri//Bakı Universiteti Xəbərləri.-2005.- №3.- s.288-290

Xəlilov M.S., Qurbanov A.İ., Musayeva N.N. Kitabxana informatikası: dərs vəsaiti. 1-ci cild, elmi red. İ.Ə.Qurbanov.-B.:Odlar yurdu, 2001.-246 s.. şəkilli, 500 nüsxə

Xəlilov M.S., Qurbanov A.İ., Musayeva N.N. Kitabxana informatikası: dərs vəsaiti, 2-ci cild, elmi red. İ.Ə.Qurbanov.-B.:Odlar yurdu, 2002.- 164 s., şəkilli, 500 nüsxə

Xəlilov M.S., Quliyeva A.G., Musayeva N.N. Avtomatlaşdırılmış kitabxana informasiya sistemləri (metodik vəsait) / elmi red. İ.A.Qurbanov, R.Ə.Kazimov.- B.: Odlar yurdu, 2001.-81 s., şəkilli

Rus dilində:

Алешин Л.И. Защита информации и информационная безопасность.- М.: МГУК, 1999.- 97с.

Аленин Л. И. Автоматизация в библиотеке: Учебное пособие. Часть 1.-2.-М.. 2001.-144 с.

Гиляревский Р.С. Информатика в библиотековедение: Общие тенденции в развитии и преподавании. – М.: Наука, 1964.-203 с.

Дворкина М.Я. Библиотечное обслуживание: новая реальность: Лекции.-М.:МГУКИ, 2000.-48.с.

Иванова Г.А.Образование библиотекарей как специалистов по работе с детьми.- М., 2002.- 2 их.

Карташов Н.С.. Скворцов В.В. Общее библиотековедение: Учебник: В 2 ч. – М.: Изд-во МГУК.

Картошов Н.С. Общая теория библиотечного дела.-1997.-256 с.

Креденко В.С. Библиотечные исследования. Научные основы: Учеб. пособие.- М.: Книга. 1983 .- 142 с.

Дворкина Н.Я. Библиотечное обслуживание: Новая реальность: Лекции.-М.: МГУКИ, 2000.-48 с.

Родионов Н.И., Мальцев М.М. Современные аудиовизуальные средства лекционной пропаганды.- М.:Знание. 1996.-48 с.

Солтон Д. Динамические библиотечно-информационные системы.- М., 1979.-558 с

Столяров Ю.Н. Библиотека: Структурно-функциональный подход.-М.:Книга, 1981.-255 с.

Столяров Ю.Н. Библиотека: Структурно-функциональный подход.- М.: Книга, 1981.-255 с.

Технические средства библиотечной работы: Учебное пособие / Под. Ред.А.В.Соколова.- М.:Книга,1982.-272 с.

Шрайберг Я.Л., Воройский Ф.С.Автоматизированные библиотечно-информационные системы России: состояние. выбор. внедрение. развитие.- М.: Либерия, 1996.- 273 с.

Шира Д.Х. Введение в библиотековедение: Основные элементы библиотечного обслуживания / пер.с англ В.В. Скварцова, Э.Г. Азгальдова., под. Ред. Н.С.Картошова.- Москва.: Высш. Школа, 1983.-256 с.

Штукарева С.В. Маркетинг и фандрайзинг в системе управления библиотекой // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества. (Материалы 9-й Международной конференции; Крым-2002;).-Т.2.-С.683-689

BİBLİOQRAFIYAŞÜNASLIQ

Tərtib edəni

*Z.H.Əliyev pedaqoji elmlər namizədi,
professor*

1. Biblioqrafiyaşunaslıq elm kimi

*1.1.Biblioqrafiyaşunaslığının quruluşu,
predmeti, metodu və təşkili*

Biblioqrafiyaşunaslığının daxili quruluşunun «aspekt» və «obyekt»ə görə müəyyənləşdirilməsi. Onların qarşılıqlı münasibətləri. Ümumi və xüsusi biblioqrafiyaşunaslıq anlayışları.

Biblioqrafik fəaliyyət bibliorqafiyaşunaslığının predmetidir. Bibliorqafiyaşunaslığının ümumi tərifi. Ümumi biblioqrafiyaşunaslığının «aspekt»ə görə əsas fənləri. Biblioqrafik fəaliyyətin nəzəriyyə və metodologiyası, tarixi, təşkilati-idarə olunması, metodika və texnologiyası. Ümumi biblioqrafiyaşunaslığının adları çəkilən fənlərinin hər birinin səciyyəvi predmeti və məzmunlarına görə ümumi şərhi. Biblioqrafiyaşunaslığının öyrənmə obyektiñə görə fərqləndirən fənləri. Onların səciyyəvi obyektləri.

Biblioqrafik metod anlayışı. Onun xüsusi-elmı və ümumi elmi mahiyyəti. Biblioqrafiyaşunaslıqda müxtəlif ümumi elmi metodlardan istifadə olunması. Müasir biblioqrafiyaşunaslıqda fəaliyyət sisteminə sistem halında yanaşma.

Azərbaycan bibliografiyaşunaslığında elmi-tədqiqat fəaliyyətinin təşkili. Bibliografiyaşunaslığın inkişafında ali məktəb (BDU-nun kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsi timsalında) elminin mühüm əhəmiyyəti. Bibliografiyaşunaslığın elmi və tədris fənlərinin qarşılıqlı əlaqələri və asılılığı. Bibliografik elmdə əslində onun sahəvi və akademik təşkili formalarının olmaması. Bu cür təşkilin ayrı-ayrı (epizodik) təcrübələri.

1.2. Bibliografiyaşunaslığın əsas tarixi mərhələləri

Bibliografik elmi fikrin Qərbi Avropada və Azərbaycanda meydana gəlməsi və əsas inkişafı mərhələləri. Ümumi dünya bibliografik təcrübə elmi bibliografik fikrin başvermə mənbəyi, özü-özünün əməli təcrübəsinin tarixən ilkin dərkətmə, öyrənmə və ümumiləşdirmə subjekti kimi.

Bibliografik elmin inkişafında XVIII-XIX əsrlərdə Kitabşünaslıq mövqeyində duran nümayəndələr - M.Denis, J.F.Ne de-l Roşel, Q.Qrequar, A.Q.Kamyu, Q.Penio, F.A.Ebert, V.Q.Anastaseviç, B.S.Sopikov, N.M.Lisovski və başqaları. Onların görüşlərinin ümumi

sərhi. Keçmiş Sovet məkanında bibliografik elmi fikrin inkişafında O.P.Korşinov və A.İ.Barsuk mərhələsi. Onların bibliografiyaşunaslıq görüşlərində fərqli cəhətlər.

Azərbaycanda bibliografik elmi fikrin baş verməsi və formallaşması. Ə.H.Qəhrəmanovun, A.A.Xələfovun, Z.H.Əliyevin və başqalarının rolları. Onların bibliografik sahədə elmi-tədqiqatlarının əsas istiqamətləri.

1.3. Nəzəri bibliografiyaşunaslıq müasir mərhələdə

Müasir bibliografiyaşunaslıqda konseptual mövqe. Kitabşünaslıq və sənədşünaslıq mövqeləri, onları fərqləndirən əsas cəhət.

Bibliografiyaşunaslıq sahəsində elmi-tədqiqat işlərinin vəziyyəti və perspektivləri. Bibliografiyanın integrasiyalı ümumi nəzəriyyəsinin yaradılması vəzifələri və onun həlli yolları.

1.4. Bibliografiyaşunaslıq yaxın (qarışığı) elmi fənlər sistemində

Bibliografiyaşunaslığın psixoloji-pedaqoji aspektləri. Bibliografiyaşunaslıq və kitabxanaşunaslıq, onların

vəhdəti və fərqli cəhətləri. Biblioqrafiyaşunaslıq və kitabşunaslıq, biblioqrafiyaşunaslıq və sənədşunaslıq. Onların qarşılıqlı münasibətlərinə və əlaqələri məsələlərinə münasibətdə müxtəliflik. Biblioqrafiyaşunaslığının texnologiya bölməsində informasiya (elektron, kompüter) probleminin yeri və perspektivləri.

2. Biblioqrafik informasiyanın nəzəri əsasları

2.1. Sənəd kommunikasiyaları sistemi biblioqrafik informasiya fəaliyyətinin əsas mühitiidir

Sənəd kommunikasiyaları sisteminin əsas anlayışlarının biblioqrafik şərhi: infomrasiya, sənəd, informasiya istifadəçisi (tələbatçısı), sənəd kommunikasiyası. Biblioqrafiyaşunaslıqda sənəd kommunikasiyaları sisteminin qüvvədə olan ümumi tərifi. Biblioqrafik informasiya sənəd kommunikasiyaları sisteminin əsas tarixi inkişaf (əlyazmaları, poliqrafiya, elektron-kompüter) mərhələlərində.

Sənəd biblioqrafiyalasdırmanın obyekti kimi.

2.2. Biblioqrafik informasiya ilkin biblioqrafik anlayışdır

Biblioqrafiyanın bir sistem kimi nəzəri mənimsemilməsinin metodoloji problemi.

«Sənəd-tələbatçı» (s.-t.) münasibətinin biblioqrafik informasiyanın başvermə mənbəi (çıxış nöqtəsi) kimi məntiqi şərhi. Sənəd və istifadəçi arasında uyğunluq anlayışı. Sənədlə istifadəçi arasındaki uyğunluğun həyata keçirilməsini çətinləşdirən informasiya maneələrinin ümumi şərhi.

Biblioqrafiya nəzəriyyəsinin əsas anlayışı olan və biblioqrafiyanın cəmiyyətdə öz səciyyəvi funksiyasını yerinə yetirməsinə kömək edən biblioqrafik informasiya haqqında ümumi təsəvvür.

2.3. Biblioqrafik informasiyanın mövcudluq formaları

Biblioqrafik çatdırma biblioqrafik infomrasiya ünsürdüür. Biblioqrafik çatdırmanın şifahi və sənəddə qeydə alınmış formaları. Biblioqrafik əlamət biblioqrafik çatdırmanın yaradılmasının mühüm materialıdır.

Biblioqrafik təsvir sənədlərdə qeydə alınmış biblioqrafik çatdırmanın (yazının) minimum vacib formasıdır.

Biblioqrafik yazı biblioqrafik vəsait ünsürüdür.

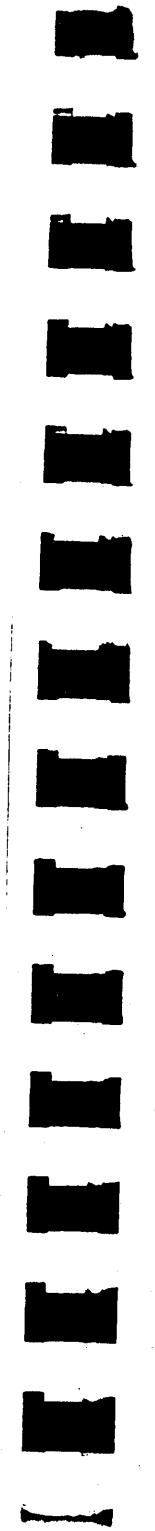
Biblioqrafik vəsait biblioqrafik infomrasiyanın əməli istifadəsinin əsas ünsürüdür (vasitəsidir). Biblioqrafik vəsait avtomatlaşdırılmış, kompüter formaları, o cümlədən sənədşünaslıq məlumat axtarış sistemləri (MAS), biblioqrafik məlumat bazaları və bankları da daxil olmaqla intahasız formə müxtəlifliyinə malikdir.

Biblioqrafik məhsul sənədlərdə qeydə alınmış biblioqrafik infomrasiyanın bütün formalarının daha ümumi məcmunu ifadə edən anlayışdır.

2.4. Biblioqrafik infomrasiyanın əsas ictimai funksiyaları

Biblioqrafik infomrasiyada iki meyllilik anlayışı..
Onun əsaslı nəzəri mahiyyəti.

Sənəd biblioqrafik fəaliyyətin (iki meylliliyin bir tərəfi) əsil maddi əsası kimi, infomrasiya istifadəçisi (iki meylliliyin digər tərəfi) biblioqrafik fəaliyyətin son məqsədinin və funksional mahiyyətinin, onun funksional mahiyyətinə görə sosial istiqamətinin əsası kimi.

Biblioqrafik infomrasiya tələbatlarının bəşəri tələbatın ümumi quruluşunda yeri. Biblioqrafik tələbatların baş verməsi və formalaşması. Müvafiq sxem üzrə şərh.

Biblioqrafik infomrasiyanın əsas ictimai funksiyalarının (axtariş, kommunikativ, dəyərləndirmə) ümumi, xüsusi və fərdi adlanan fəlsəfi kateqoriyaların tətbiqi ilə müəyyənləşdirilməsi.

Biblioqrafik infomrasiyanın ilkin funksional-mahiyyət quruluşu (genetik və məntiqi). Onun cədvəllə ifadə formaları. Biblioqrafik infomrasiyanın ümumi tərifi.

Biblioqrafik infomrasiyanın keyfiyyət (səciyyə) problemi. Biblioqrafik infomrasiya biblioqrafik və biblioqrafik olmayan infomrasiyanın fərqləndirilməsində əsas prinsipidir (amilidir).

3. Biblioqrafik fəaliyyət biblioqrafiyaşunaslığının mərkəzi kateqoriyasıdır

3.1. Biblioqrafik fəaliyyətin başverməsi, tarixi təkamülü

Qədim Şumer kitabxanalarında biblioqrafik əməyin tarixən ilkin formalarının meydana gəlməsi. Bir çox görkəmli qədim dünya şəxsiyyətləri (Kallimax, Siseron və

b.) biblioqrafik fəaliyyətin peşəkar olmayan, epizodik və bəzən təsadüfü xarakter daşıyan ilk məşhur subyektləri kimi. Sonralar kitabxana işçiləri, kitab naşirləri və kitab ticarətçiləri biblioqrafik fəaliyyəti öz əsas məşğuliyyətləri ilə yanaşı yeri gəldikcə həyata keçirən əsas qeyri peşəkar subyektlər olurlar.

Təzkirəçilər, A.A.Bakıxanov, A.Baqri, Ə.H.Qəhrəmanov, Ə.Əliyev, professor A.A.Xələfov, dos. Ə.T.Xələfov və başqaları biblioqrafik fəaliyyətin məşhur subyektləri kimi. M.E.Əfəndiyevin, N.Axundovun, H.Babayevin və başqalarının biblioqrafik fəaliyyətdə XX əsrin qeyri peşəkar subyektləri kimi qiymətli töhfələri.

Dünyada və getdikcə Azərbaycanda biblioqrafik fəaliyyət sahəsində tədricən peşəkarlıq prosesinin və əmək bölgüsünün baş verməsi.

3.2. Biblioqrafik fəaliyyətin müasir quruluşu

Biblioqrafiyada əmək bölgüsünün lazımı səviyyədə qətiləşdirilməməsi. Biblioqrafik fəaliyyətin əsas quruluş tərkibi: bilavasitə (əməli) biblioqrafik fəaliyyət (biblioqrafiyalasdırma və biblioqrafik xidmət); fəaliyyətin tövəmə (müşayiətedici, yardımçı) növləri – elmi-tədqiqat, idarəetmə, kadr hazırlığı (biblioqrafiyanın infrastruktur-

turu). Biblioqrafik fəaliyyətin peşəkar və qeyri peşəkar sahəsi.

3.3. Biblioqrafik fəaliyyətin prinsipləri

Biblioqrafik fəaliyyətə tətbiq olunan «prinsip» anlayışları. Biblioqrafik fəaliyyət prinsiplərinin təsnifləşdirilməsi problemi.

Ümumi və xüsusi, daxili (özünə məxsus) və zahiri (iqtibas edilmiş), formal (kəmiyyət) və məzmunca keyfiyyət prinsipləri.

Keyfiyyətə görə seçmə prinsipi və onun biblioqrafik informasiyanın əsas dəyərləndirmə funksiyasının əməli olaraq həyata keçirilməsi vasitəsi kimi növ müxtəlifliyi.

4. Biblioqrafiya sənəd-informasiya fəaliyatının bir sahəsi kimi

4.1. Biblioqrafiyanın ümumi tərifi problemi

Məsələnin tarixi. Biblioqrafik terminologiyaya aid keçmiş Sovet dövlət standartlarında biblioqrafiyaya verilən təriflər. Onların müqayisəli şərhi.

Biblioqrafiyaya verilən təriflərdən ən yaxın anlayış (metasisitem) problemi. «Biblioqrafiya» anlayışının həc-

mi. «Biblioqrafiya» və «Biblioqrafik fəaliyyət» anlayışlarının qarşılıqlı əlaqəsi, sinonimliyi.

Biblioqrafiyaya fəaliyyət sistemi mövqeyindən yanaşmaqla verilən ümumi tərif. Daxili differensasiyaya görə vəhdətdə dötürülən obyekt hesab edilən biblioqrafiya haqqında müxtəlif təsəvvürlər.

Biblioqrafiyanın bütövlükdə daxili differensasiyasının iki əsas üsulu: hissələrə bölünməsi (komponent quruluş) və növlərə ayrılması (növ quruluş).

4.2. Biblioqrafiyanın fəaliyyət sahəsi kimi komponent quruluşu

Biblioqrafiyanın komponent quruluşunun ümumi metodoloji izahı. Komponent quruluşunun tərkib hissələri.

Subyektlər komponent quruluşunda sistemyaradıcı ənsürdür. Peşəkar biblioqraf biblioqrafik subyektlər sırasında mərkəzi fiquradır: onun peşə keyfiyyəti, biliyi, bacarığı, səriştəsi. Biblioqrafiya ilə peşə əlaqəsi olan başqa subyektlər. Biblioqrafik informasiya istifadəçiləri biblioqrafik fəaliyyətin subyekti kimi.

Biblioqrafik fəaliyyətin obyektləri. Sənəd bibliografiyalasdırma prosesinin bilavasitə və biblioqrafik xid-

mətin bilvasitə (biblioqrafik infomrasiya sayəsində) obyektidir. İnfomrasiya istifadəçisi bibliografiyalasdırmanın əsas etibarılə potensial və biblioqrafik xidmətin bilavasitə obyektidir. «Sənəd-tələbatçı(istifadəçi)», onların arasındaki əlaqə biblioqrafik fəaliyyətin əsil vahid obyekti kimi.

Biblioqrafik fəaliyyətin prosesləri, onların sistem halında ümumi səciyyələndirilməsi.

Biblioqrafik axtarış bibliografiq fəaliyyətin texnoloji əsası kimi, onun həyata keçirilməsi prosesləri.

Sənədlərin bibliografiyalasdırılması. Bu prosesin quruluşca geniş şərhi. Əsas mərhələlər və əməliyyatlar (üsullar). Prosesin ümumi məntiqi quruluşu.

Biblioqrafik xidmət. Soraq-biblioqrafiya və biblioqrafik informasiya vermə xidmətinin quruluşca geniş səciyyələndirilməsi.

Biblioqrafik fəaliyyətin vasitəleri və nəticələri. Texniki və metodiki vasitələr. Biblioqrafik fəaliyyətin son və aralıq nəticələri. Biblioqrafik məhsul bibliografiq fəaliyyətin əsas nəticələri və əsas vasitələridir. Onun növ təsnifatının elmi və əməli əhəmiyyəti.

4.3. Biblioqrafiyanın növ təsnifatı elmi problem kimi

Məsələnin tarixi. Problemin metodoloji cəhətdən səciyyələndirilməsi. Biblioqrafiyanın növ təsnifatına dair mövcud olan əsas variantlar. Onların müqayisəli təqiqi şərhi.

Biblioqrafiyanın vahid bir sistem kimi növ təsnifatının iki üsulu; əvvəla, biblioqrafiyanın bir sosial institut kimi təşkilati formalaşmasını (mənsubiyəti) nəzərə almaqla; ikincisi, yaradılan biblioqrafik məhsulun həmcinsliyi əsasında.

Biblioqrafiyanın birinci üsula görə alınan növ bölmələri: Kitabxana biblioqrafiyası, redaksiya-nəşriyyat biblioqrafiyası, kitab ticarəti biblioqrafiyası, arxiv biblioqrafiyası və b. Onların ümumi səciyyəsi.

Biblioqrafiyanın ikinci üsulla alınan növ təsnifatının əsaslığı əlamətlər problemi.

Biblioqrafik məhsulun icimai (sosial) istiqaməti növ təsnifatının əsas, daha mühüm əlamətidir. Bu əlamətə görə biblioqrafiyanın növ təsnifatı, onun əhəmiyyəti. Ümumi və xüsusi biblioqrafiya anlayışları. Onların quruluşca nəzəri şərhi.

Biblioqrafiyanın təsnifləşdirilməsində əsaslanılan başqa əlamətlər.

4.4. Müasir mərhələdə biblioqrafik elmin və təcrübənin əsas inkişafı ənənələri

Azərbaycanın öz müstəqilliyini əldə etməsi, ölkənin sosial-iqtisadi həyatında baş verən köklü dəyişikliklər və onun biblioqrafik elmin və təcrübənin məzmununa təsiri. Azərbaycan biblioqrafiyasının milli-mənəvi və ümumibəşəri dəyərlərə əsaslanmasının vacibliyi.

Differensiasiya və integrasiya ənənələri və onun biblioqrafiyanın təşkilati quruluşuna təsiri. Cəmiyyətin elmi-texniki, sosial-iqtisadi inkişafının kompleks programları və onların kompleks, sahələrarası biblioqrafik informasiya təminatına diqqətin artırılması. Biblioqrafik fəaliyyətin cəmiyyətin infomrasiya təminatının vahid sistemi çərçivəsində təşkilati və funksional integrasiyasını təmin edən vəzifələr və vasitələr.

Biblioqrafik proseslərin avtomatlaşdırılması (komputerləşdirilməsi) əməli biblioqrafik fəaliyyətin səmərliliyinin və keyfiyyətinin yüksəldilməsində zəruri şərt və vasitədir. Cəmiyyətin qlobal informasiyalasdırılmasında

biblioqrafiyanın yeri, əhəmiyyəti və imkanları biblioqrafiyasunashığın texnologiya bölməsinin mühüm problemidir. Biblioqrafik fəaliyyətin əsas istiqamətlərinin və sahələrinin elmi əsaslarının təkmilləşdirilməsi müasir Azərbaycan biblioqrafiyasunashığının başlıca məqsədidir.

Biblioqrafik vəsaitlər sisteminin formallaşması prosesinin intensivləşdirilməsi vəzifələri. Biblioqrafiyada tərtibçilik fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi.

Biblioqrafik elmlə təcrübənin əlaqəsinin daha da möhkəmləndirilməsi vasitələri, elmi-tədqiqatların nəticələrinin səmərəli tətbiqi sisteminin yaradılması, elmi-tədqiqat işlərinin yeni təşkili formalarından istifadə olunması.

Yoxlama sualları:

1. Sənəd kommunikasiyaları sistemi biblioqrafik infomrasiyanın fəaliyyət mühüti kimi.
2. Sənəd biblioqrafiyalasdırmanın obyektidir.
3. Biblioqrafik informasiya ilkin biblioqrafik anlayışdır.

4. Biblioqrafik infomrasiyanın mövcudluq formaları.
5. Sənəd kommunikasiyaları sistemində biblioqrafiyasunashlıq üçün əhəmiyyətli olan anlayışlar.
6. Biblioqrafik infomrasiyanın əsas sosial funksiyaları.
7. Biblioqrafik fəaliyyət biblioqrafiyasunashlıqda mərkəzi kateqoriyadır.
8. Biblioqrafiyanın ümumi tərifi problemi.
9. Biblioqrafiyanın fəaliyyət sahəsi kimi komponent quruluşu.
10. Sübyektlər sistemyaradıcı komponentdir.
11. Biblioqrafik fəaliyyət prosesləri, onların quruşça şərhi.
12. Biblioqrafiyanın növ təsnifatı elmi problem kimi.
13. Biblioqrafiyanın təşkilati növ quruluşu.
14. Biblioqrafiyanın sosial istiqamətinə və başqa əlamətlərə görə növ təsnifatı.

ƏDƏBİYYAT

Azərbaycan dilində

1.Allahverdiyev B.V.Elmı-texniki tərəqqi və biblioqrafiya //Elmi əsərlər. Kitabxanaşunaslıq və biblioqrafiya ser.- 1978. - №1.- S. 3-8.

2.Bayramov F.A.Azərbaycan maarifçiləri və biblioqrafiya//Kitablar aləmində.-1985.-№2.-S.13-14.

3.Bayramov F.A. A.Bakıxanovun biblioqrafik fəaliyyəti //Elmi əsərlər: Kitabxanaşunaslıq və biblioqrafiya ser.-1971.-№2.-S.58-61.

4.Bayramov F.A.A.Baqri və Azərbaycan iqtisadiyyatının biblioqrafiyası //Kitabxanaşunaslıq və biblioqrafiya:Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.-2000.-№1.-S.100-105.

5.Bayramov F.A.XX əsr Azərbaycan alimləri və biblioqrafiya //Kitabxanaşunaslıq və biblioqrafiya:Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.-1999.-№1.-S.89-94.

6.Bayramov F.A.S.Mümtazın biblioqrafik fəaliyyəti //Elmi əsərlər: Kitabxanaşunaslıq və biblioqrafiya ser.-1977.-№1.-S.59-65.

7.Əliyev Z.H. Azərbaycan biblioqrafiyasının bəzi metodiki məsələləri // Elmi əsərlər. Kitabxanaşunaslıq və biblioqrafiya seriyası / Azərbaycan Dövlət Universiteti 1978.- №1.- S. 26-38.

8.Əliyev Z.H. Azərbaycan biblioqrafiyasının tarixi: Dərs vəsaiti. – B., 1978. – 77s.

9.Əliyev Z.H. Azərbaycanda bibliografiq fəaliyyətin bəzi təşkili məsələləri // Kitabxanaşunaslıq və biblioqrafiya: Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal . -2003. - № 1.- S. 63-77.

10.Əliyev Z.H. Azərbaycanda elmi-köməkçi bibliografiya müasir mərhələdə //Bakı Universitetinin Xəbərləri:Humanitar elmlər seriyası.-1994.-№1.-S.120-127.

11.Əliyev Z.H. Bibliografiq informasiya və onun elmi mahiyyəti//Kitabxanaşunaslıq və biblioqrafiya: Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.-1998.-№1.-S.17-25.

12.Əliyev Z.H.Bibliografiq informasiya sənəd informasiya tələbatının ödənilməsində mühüm vasitədir //Kitabxanaşunaslıq və biblioqrafiya: Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal . -2004.-№ 1.- S.82-92.

13.Əliyev Z.H.Bibliografiq vasitələr sənəd axını və ekütləsini integrallşəkildə əks etdirən bibliografiq informasiya mənbələridir//Kitabxanaşunaslıq və biblioqrafiya: Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.-2005.- № 2.-S. 97-109.

14.Əliyev Z.H.1920-ci illərdə Azərbaycanda ümumi bibliografiya//Kitabxanaşunaslıq və biblioqrafiya:Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.-2000.-№1.-S.80-91.

15.Əliyev Z.H.1920-1930-cu illərdə Azərbaycanqda xüsusi bibliografiya// Kitabxanaşunaslıq və biblioqrafiya: Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.-2002.-№1.- S. 79-88.

16.Əliyev Z.H.Ümumi bibliografiyasünaslıq:Dərs vəsaiti.-B.:Bakı Universiteti Nəşriyyatı, 2001.-142 s.

17.Əliyev Z.H. və Məmmədov Ə.M. Bibliografiyin kompüterləşdirilməsinin nəzəri və praktiki əhəmiyyəti //Kitabxanaşunaslıq və bibliografiya: Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.-1998.- № 2.-S.63-69.

18.Xələfov A.A.Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi: -Dərslik (iki hissədə). -I hissə(Ən qədim gövrlərdən XX əsrə qədər.-B.,2004.-S.285-317.

19.Xələfov A.A.Azərbaycanda kitabxanaçılıq təhsilinin inkişafı.-B.,1987.- S.26-48.

20.Xələfov A.A. Azərbaycanda ali kitabxanaçılıq təhsili.-Bakı,1998.-S.S.50-52; 99-107.

21.Xələfov A.A. İnformasiyalasdırılmış cəmiyyətin xüsusiyyətləri və problemləri //Respublika.-2002. - 17 aprel.

22.Xələfov A.A.Kitabxanaşunaslığa giriş:Dərslik(üç hissədə) I-II hissə.- Bakı, 2002.-398 s. (s.258-260).

23.Xələfov Ə.T. Bibliografiyik axtarış bibliografiyik fəaliyyətin əsasıdır //Mədəni-maarif işi.-1990.-№4.-S.9-11.

24.Xələfov Ə.T. XX əsr təzkirəçiləri haqqında //Kitabxanaşunaslıq və bibliografiya:Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.-1999.-№2.-S.106-118.

25.Xələfov Ə.T. XIX əsr Azərbaycan maarifpərvər şair və alimlərinin bibliografiyik fəaliyyəti haqqında //Ki-

tabxanaşunaslıq və bibliografiya:Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.-1998.-№2.-S.70-81.

26.Xələfov Ə.T. XVII- XVIII əsrlərdə Azərbaycan ədəbi bibliografiyik qaynaqları haqqında //Kitabxanaşunaslıq və bibliografiya:Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.-1998.-№1.-S.25-32.

27.Xələfov Ə.T.Orta əsrlər Azərbaycan ədəbi bibliografiyasına dair//Kitabxanaşunaslıq və bibliografiya: Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.-1997.-№1.-S.82-93.

28.İsmayılov N.İ. Azərbaycanda kitabxana- bibliografiya ehtiyatlarının yerləşməsi və istifadəsinin bəzi məsələləri //Kitabxanaşunaslıq və bibliografiya:Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.-1999.-№1.-S.94-100.

29.İsmayılov N.İ. Azərbaycanda kitabxana- bibliografiya ehtiyatı:vəziyyəti, problemləri, perspektivləri// Kitabxanaşunaslıq və bibliografiya:Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.-1998.-№2.-S.81-89.

30.İsmayılov N.İ. Milli bibliografiya bibliografiyik resursun tərkib hissəsi kimi //Kitabxanaşunaslıq və bibliografiya:Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.-2000.-№2.-S.94-103.

Rus dilində

31.Барсук А.И. Библиографоведение в системе книговедческих дисциплин.-М.,1975.-206 с.

32.Беспалова Э.К.Формирование библиографической мысли в России (монография).-М.,1994.-282 с.

33.Вохрышева М.Г. Библиографоведение на границе веков //Библиография.-1999.-№6.-С.3-14.

34.В центре внимания методология //Библиография.-1998.-№3.-С.34-51.

35.Коготков С.Д. Формирование информационных потребностей //ПТИ. Сер.2.-1986.-№2.-С.1-7.

36.Коршунов О.П. Библиография: теория, методология, методика.-М., 1986.-288 с.

37.Коршунов О.П. Проблемы и перспективы современного теоретического библиографоведения //Мир библиогр.-1999.-№1.-С.35-37.

38.Коршунов О.П. Как создать общую теорию библиографии //Библиография.-2000.-№3.-С.37-41.

39.Коршунов О.П. Принципы библиографической деятельности //Мир библиогр.-2000.-№5.-С.11-13.

40.Коршунов О.П. Библиографоведение. Общий курс:Учебник для вузов. Часть первая. Основы теории библиографии.

Раздел 1.М.,2001.-144 с.;Разделы II и III.-
М.,2001.-150 с.

41.Халафов А.А. и Кязимов Р.А. Богатство- мудрости и добры //Бак. рабочий.-1983.-8 февраля.

42.Исмаилов Н.И.Библиотечно –библиографические и информационные ресурсы Азербайджанской Республики:состояние и пути совершенствования.-Б.,2003.-134 с.

43.Исмаилов Н.И.Пути совершенствования системы библиографических ресурсов в Азербайджанской республике //Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya:Elmi-nəzəri və təcrübə jurnal.-2004.-№1.S.103-113.

44.Исмаилов Н.И. Развития отраслевых библиотечных и информационных ресурсов в Азербайджане //Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya:Elmi-nəzəri və təcrübə jurnal.-2004.-№2.-S.84-93.

KİTABŞÜNASLIQ

Tərtib edəni: Tarix elmlər doktoru, prof. B.V.Allahverdiyev

1. Kitabşunaslığın tarixşunaslığı

Elmi dövriyyəyə «kitabşunaslıq» termininin daxil edilməsi və onun sinonim anlayışları. XVIII əsrde biblioqrafiya çərcivəsində bibliologiyanın yaranması (I.M.Frank, Q.F.Debyur, M.Denis, Q.Peno, A.I.Boqdanov, V.S.Sopikov). XIX əsrde kitabşunaslığın öyrənilməsinə və şərhinə meylin yaranması. V.Q.Anastasiyeviç və K.Estrayxerin baxışları. Kitabşunaslığın, kitabxanaşunaslığının tərkib hissəsi kimi şərhinə və tətqiq olunmasına cəhdlər. Bu sahədə meydana gələn əsərlər haqqında. Rusiyada nəzəri kitabşunaslığın tədqiqatçıları: N.M.Lisovski, A.M.Lovyaqin, M.N.Kufaev, N.A.Rubakin, M.I.Şelkunov, N.M.Somov, A.Q.Fomin və b. 1920-1930-cu illərdə Rusiyada kitabşunaslıq fənnilərinin əsaslandırılması sahəsində görkəmli rus-sovet alımlarının xidmətləri: Bibliopsixologiya (N.A.Rubakin), Kitab fəlsəfəsi (M.N.Kufayev) və b. 1930-1950-ci illərdə kitabşunaslıq elminin (keçmiş SSRİ-də) inkişafına qarşı mənfi münasibətlər.

XX əsrin II yarısında kitabşunaslıq tədqiqatlarının ümumi xarakteristikası. Kitab və kitabçılıq işi haqqında kompleks elm kimi kitabşunaslığın öyrənilməsi və inkişaf etdirilməsi: A.A.Siderov, N.M.Sikoriski, A.M.Ioffel və b. Kitabşunaslığın kompleks elm kimi tədqiq olunmasında və inkişafında Ə.M.Mirəhmədov və prof. B.V.Allahverdiyevin tədqiqatları. Kitabşunaslığın funksional konsepsiyası sahəsində A.I.Barsuk və İ.E.Barenbaunun fəaliyyəti. Kitabşunaslığın sistemli konsepsiyası sahəsində tədqiqatlar haqqında. Kitabşunaslığın tipoloji konsepsiyasının inkişafında A.A.Qreçixinin, I.Q.Morqenşterinin və azərbaycanlı alımlardən Ə.F.Mirəhmədovun, B.V.Allahverdiyevin yaranmış əsərlərinin təhlili. Kitabşunaslığın informasiya konsepsiyası sahəsində meydana gələn mühüm əsərlər haqqında (V.I.Ivaniski, R.S.Qilyarevski, S.P.Omiyançuk). XX əsrin 80-90-ci illərində görkəmli rus-sovet alımlarının kitabşunaslığın müxtəlif və aktual

problemlərinin tədqiqində fəaliyyətləri. Mühüm əsərlərin təhlili haqqında.

Kitab tarixi və kitabçılıq işi üzrə aparıcı milli Azərbaycan alimlərinin fəaliyyətləri haqqında: Ə.F.Mirəhmədov, B.V.Allahverdiyev, A.A.Xələfov, I.Ö.Vəliyev, A.Y.Qaziyev, C.V.Qəhrəmanov, A.Ş.Musayeva, M.Nağıyev, K.Şərifli, C.Nağıyeva, H.B.Həsənov və b.

2. Kitabşunaslığının yaranması və inkişafı

Kitabşunaslığının yaranması və inkişafı problemi. Orta əsrlərdə kitabşunaslığının yaranması. Kitabşunaslığının inkişaf mərhələləri. Orta əsrlərdə Azərbaycan kitabşunaslarının fikir və müləhizələri haqqında. N.Gəncəvi, M.N.Tusi, Ş.I.Xətai, M.Fizuli kitabşunaslıq görüşləri haqqında. M.H.Naxçıvanı, S.Əfşar və başqalarının yazı, kitab istehsalı, boyalı texnologiyası, sənət və sənətkarlıq haqqında fikir və müləhizələri. Onların kitabçılıq işinə aid əsərlərin təhlili. XIX əsrin I yarısında Azərbaycanda kitabşunaslıq fikrinin inkişafı. XIX əsrin II yarısında kitabçılıq. H.M.Zərdabi, F.Köçərli, N.Nərimanov, Ö.F.Nemanzadə, C.Məmmədquluzadə və S.Mümtazın kitabşunaslıq görüşləri. XX əsrin II yarısında görkəmli Azərbaycan kitabşunasları və onların fəaliyyətləri haqqında. Ə.F.Mirəhmədovun, C.V.Qəhrəmanov, B.V.Allahverdiyev, I.Ö.Vəliyev, A.A.Xələfov, H.B.Həsənov və başqalarının kitab və kitabçılıq işinə dair əsərlərinin təhlili. Kitabşunaslığın komplekslilik nəzəriyyəsi, yaranması, inkişafı və onun görkəmli nümayəndələri. Kitabşunaslığın tərkib hissələri, əsas elmi və xüsusi fənnlər kompleksi haqqında. «Kitab - kitabçılıq işi - oxucu» komplekslilik nəzəriyyəsində əsas öyrənmə və tədqiqat sahəsi kimi. XX əsrin 70-80-ci illərində komplekslilik nəzəriyyəsinin daha da inkişaf etdirilməsi. Müasir dövrdə əsaslı kitabşunaslıq kateqoriyası kimi kitab onun mahiyyəti, quruluşu və sistemdə yeri. Kitabşunaslığın funksional konsepiyası, onun yaranması və inkişafı haqqında. Nəşrlərin tipalogiyasının işlənməsinin kitabşunaslığda nəzəri tədqiqat kimi əhəmiyyəti.

Funksional yanaşmanın nəzəri cəhətdən əsaslandırılmasında kitabşunas alımların xidməti. Funksional metod və yanaşmanın XX əsrin 60-70-ci illərində kitabşunaslığın nəzəri tədqiqatlarında əsas yer tutması. Funksional metodun inkişaf ənənəsi. Nəzəri kitabşunaslığda aktual hesab edilən metodlar problemi sahəsində elmi nəaliyyətlər və onların təhlili. Funksional metodun istifadə edilməsinin effektlliliyini şərtləndirən amillər. Funksional yanaşma və metod ümumi kitabşunaslığın əsas ixtisas istiqaməti kimi. Funksional yanaşma kitabşunaslığın metodologiyası kimi.

Kitabın mahiyyətinin tədqiqində sistemli yanaşma və tipoloji metodun həyata keçirilməsi. Kitab sosial həqiqətin obyektiv hadisəsi və əsaslı kitabşunaslıq kateqoriyası kimi. Kitab haqqında elmin öyrənilməsində və əhəmiyyəti. Bu sahədə görkəmli kitabşunas alımların əsərləri haqqında.

3. Kitabşunaslıq kitab və kitabçılıq işi haqqında elmi biliklər sistemi kimi

Kitabşunaslıq terminologiyası. Kitabşunaslığın obyekti. Kitabşunaslığın peredmeti. Kitabşunaslığın strukturu və tərkibi. Kitabşunaslığın elmlər sistemində yeri. Kitabşunaslıq fənləri haqqında. Kitab tarixi, kitab nəzəriyyəsi, kitab metodologiyası, kitab tipologiyası, redaktörün nəzəriyyə və təcrübəsi, mətnşunaslıq, kitab sosiologiyası, kitab sənəti, kitab mədəniyyəti, nəşriyyat işinin tarixi və nəzəriyyəsi, kitab ticarətinin nəzəriyyəsi və tarixi, kitabın iqtisadiyyatı, kitab statistikası, nəşriyyat və müellif hüququ, bibliofilya və b. Kitabşunaslığın metodologiyası.

Kitabşunaslığın qohum fənnlərlə sərhədləri. Elmlərin qarşılıqlı əlaqəsi haqqında: kitabşunaslıq, kitabxanaşunaslıq, bibliografiyaşunaslıq, oxucusunaslıq, informatika, sənətşunaslıq

və s. bu elm və bilik sahələrinin əlaqələrinin təhlili. Kitabşünaslığın ədəbiyyatşunaslıq, elmşunaslıq, fəlsəfə, sənətşunaslıq, sosiologiya, pedoqoqika, jurnalistika və s. ilə qarşılıqlı əlaqəsi.

Kitabşünaslığın struktur hissələri və qohum fənnləri: kodikologiya, arxeografiya, inkunabulaşunaslıq, kitab çapı tarixi, müəllif hüququ və əlaqədar hüquqların tarixi, mütləq nüsxənin tarixi, kitab sənəti tarixi, çap məhsullarının yayılması tarixi.

4. Kitab kitabşünaslıq tədqiqatlarının obyekti kimi

Kitab anlayışının elmi tərifi, onun işlənməsinə yanaşma və ənənələr. (M.F.Yanovski, P.N.Berkov, A.I.Barsuk, I.E.Barenbaun, A.A.Sidorov, N.M.Sikoriski, E.D.Nemirovski, A.A.Belovidskaya, A.A.Qriçixin, S.P.Omiyançuk, A.Y.Çernyak, B.V.Allahverdiyev və b.)

Kitab tarixinin obyekti və predmeti, dövrləşmə problemi. Kitab tarixinin müasir konsepsiyaları. Yazı və kitabın meydana gəlməsinin və inkişafının ümumi qanuna uyğunluqları. Azərbaycanda və xaricdə kitabların yaranması və inkişafının əsas mərhələləri. Kitab mətnləri, mətnlərin tipləri, üslub və janr problemləri. Mətnşunaslıq və mətn nəzəriyyəsi. Kitab nəşri və çap problemləri. Kitabın əsas elementlərinin formalaşması. Kitabın konkret tarixi və müqayiseli tarixinin öyrənilməsi. Kitabın müəyyən nüsxəsinin kitabşünaslıq təhlili: məzmun xüsusiyyətləri, tərtibat məsələləri, material, yazı aləti, xətt, fliqram, şrift, yarıqlı, ekslibris, avtoqraf, haşiyə və i.a.

Kitabın mahiyyəti və quruluşu. Kitabın cəmiyyətdə rolü. Kitab kitabşünaslığın əsası kimi. Kitabın təyinatı və sosial funksiyaları. Kitab inkişaf edən funksional sistem kimi. Sənət kommunikasiya sistemində kitabın yeri və rolü. Müasir kütləvi informasiya və təbliğat vasitələri sistemində kitabın vəzifəsi və istifadə rolü. Ümumbəşəri və milli dəyərlərin yaradılmasında və istifadə rolü.

edilməsində kitabı yeri. Kitab və oxucu münasibəti, kitab və oxucu sistemin tərkib hissəsi kimi. Oxucu və mütaliənin öyrənilməsinin kitabşünaslıq istiqaməti. Oxucu təsnifatını formalaşdırıran, inkişaf etdirən amillər sistemi. Oxucu təlabatı və marağının formalaşması kitabşünaslığın mühüm problemlərindən biri kimi. Oxucu kitab və kitabçılıq işinin inkişafının əsas amillərindən biri kimi. Mütaliə mədəniyyəti və oxucu tipi anlayışı haqqında. Yaş, bilik, təhsil və peşə əlamətlərinə görə oxucu təsnifatı. Oxucu təlabatının müəyyənləşdirilməsində sosioloji tədqiqatların yeri və rolü.

Kitabşünaslıq anlayışları sistemi: «əsər», «tekst», «kontekst», «kitab», «nəşr» və s. anlayışlar haqqında. Kitabşünaslıq anlayışları sosial kommunikasiya üsulu kimi. Kitabşünaslığın «nəşr», «kitab nəşri», «kitab» anlayışlarının mahiyyəti, məzmunu və quruluşu haqqında. Kitab anlayışının sosial kommunikasiya sistemində yeri. Kitabın sistemləşdirilməsi problemi, onun mahiyyəti və nəzəriyyəciliyi haqqında. Elmi fənn kimi kitabın tipalogiyasının xarakteristikası. Kitabın tiplərə bölünməsində, qruplaşdırılmasında, sistemləşdirilməsində kateqoriyaların: tip, növ, sinif, qrup və s. mahiyyəti və qarşılıqlı münasibətlərinin müəyyənləşdirilməsi və onun əhəmiyyəti. Sistemləşdirmə mürəkkəb və dialektik proses kimi.

Sistemləşdirmə kitabın tipalogiyasının əsas əlamətlərini və anlayışlarını əks edən sahə kimi. Sistemləşdirmə xüsusi proses və yaxud kitabçılıq işi sahəsi kimi. Kitabın sistemləşdirilməsinin meyari. Kitabın tiplərə bölünməsi, kitabın istehsalı, yayılması və istifadə olunmasının effektli vasitəsi kimi.

Kitabın tipalogiyasının nəzəri və praktiki aspektləri. «Çap əsərləri», «sənət», «kitabın axını» və «kitab kütləsi» anlayışları haqqında. Tip əmələ gətirən əlamətlərin – məqsəd, predmet, metod, janr, sosial əhəmiyyəti və səviyyəsi, quruluşu, təlabat və s. onların əsasında tipoloji sıraların bölünməsi. Məqsəd təyinatı üzrə kitabın təsnifatı: elmi, tədris, istehsalat, rəsmi, soraq-

məlumat, elmi kütləvi, kütləvi-siyasi, reklam, istehsalat təcrübəsi normativlər, informasiya, ədəbi-bədii və s. Kitabın əsas nəşrlərinin başqa sözə növlerinin və tip müxtəlifliyinin xarakteristikası, onların əlamətləri və fərqləndirici cəhətləri. Oxucunun yaş, bilik səviyyəsi və peşə mənsubiyyyəti əsasında kitabın oxucu təyinatı üzrə təsnifatı. Məzmuna görə kitabın təsnifatı. Janra görə kitab nəşrlərinin təsnifləşdirilməsi. Seriyalı nəşrlər. Onların yaranması və inkişafı. Nəşr tipləri, onların quruluşu və inkişafı xüsusiyyətləri. Dövri nəşrlər sistemi. Kitabşünaslıq dövrü mətbuatı, yaranması və inkişafı. Sistemləşdirilən obyektin həcmiinin və məzmununun müəyyən edilməsi xüsusiyyəti. Kitabın üniversal tipoloji modeli kitabın sistemləşdirilməsinin meyari kimi. Kitabın əsaslaşdırılmış tipologiyası üçün sistemli meyarının, əhəmiyyətinin və tətbiqinin zəruriliyi. Sistemləşdirmə prosesi məntiqi bölgünün özünə məxsus sistem kimi. Kitabın sistemləşdirilməsinin meyarlarının tərkibi, əlamətlərinin miqdarı (3-dən 300-ə qədər). Kitabın tipologiyasında sistemli meyarın tərkibi: məzmun və məqsəd təyinatı, oxucu təyinatı, məlumatın işarə təbiəti, kitabın quruluşu, material konstruksiyası, dövrülüyü və s. əhəmiyyəti. Kitabçılıq işinin tipoloji modelinin quruluşu. Kitabçılıq işinin sistemləşdirilməsi prosesi kitabın təsnifatının mühüm amili kimi. Təsnifatda 3 səviyyəli: biliyin elmi və praktiki bölünməsi; fəaliyyət sahəsinin elmi və praktiki bölünməsi; bilik və fəaliyyət sahəsi üçün kitabın istehsalı, yayılması, bölgüsü və əhəmiyyəti.

Ayri-ayrı elm sahələri. Üzrə kitabın sistemləşdirilməsinin xüsusiyyətləri. Ayri-ayri elm sahələrinin tipologiyasını müəyyənləşdirən kompleks meyarların əlamətləri və tərkib hissələri haqqında. Ayri-ayrı sahələrdə məzmun, məqsəd və oxucu təyinatı, janr, sosial əhəmiyyət, sosial səviyyə, zaman, məkan, material, konstruksiya, tələbat və s. sistemləşdirmənin obyekti kimi. Sosial təyinatına görə kitabın yayılmasının hərtərəfli təşkili, ayri-ayrı elm sahələrinin meyarlarına, kateqoriyalara sistemli yanışmanın mahiyyəti haqqında. Əsas

sahələrdə: praktika, dərkətmə, idarə etmə, ünsiyyətin qarşılıqlı və dialektik vəhdəti haqqında ayrı-ayrı elm sahələri üzrə kitabçılıq işinin sistemləşdirilməsi meyarları, informasiya ünsiyyət üsulunun ümumi və fərqli cəhətləri. Kitabşünaslığın elmi fənn kimi kitabın tipologiyasının effektivliyi və daha da təkmilləşdirilməsi kitabşünaslığın müasir problemi kimi.

Kitabın material konstruksiyası. Onun hissə və elementlərinin qarşılıqlı əlaqəsi problemi. Kitabın konstruktiv elementləri: blok, dəftər, cild, titul, forzas, frontispis və b. Kitab sahəsinin elementləri: sahə, format, abzas, boşluq, kolontitul və b.

Kitabın poligrafik icrası. Mətn və illüstrasiyaların hazırlanması, yiğι, orjinal-maket, bükmə, tikmə, kitab bağlama, komplektləşdirmə, cildləmə və s. Format, kağız, boyalar, materiallar.

Kitabın tərtibatı. Kitabın arxitektonikası və onun elementləri. Şrift, qarnitur, keql, kompozisiya, illustrasiya, qrafika, qrvayura, litoqrafiya, reproduksiya, ornament, kitabın bədii tərtibatı və s.

Kitabın soraq məlumat aparatı. Əsas və köməkçi mətnlər. Mündericat, məzmun, rubriksiya. Ön söz, giriş məqaləsi, son söz. Qeyd, şərhələr. İstinad, siyahı, külliyyat, göstəricilər və s.

Kitabın ictimai əhəmiyyəti. Kitab dövrün sənədi kimi. Kitabın ictimai funksiyaları. Ümumbəşəri mədəniyyət sistemində kitabın yeri, rolu və əhəmiyyəti. Kitab mədəniyyət amili kimi. Mədəni dəyərlərin formallaşmasında kitabın rolu. Kitab və ədəbiyyat. Onların qarşılıqlı əlaqəsi problemi.

Kitab və kütləvi kommunikasiya vasitələri. Kitabşünaslığda informasiya istiqamətinin formallaşması. Bu sahənin görkəmli alımlarının əsərləri haqqında. Kitab və kütləvi kommunikasiya vasitələrinin qarşılıqlı əlaqəsi problemi.

Olyazma, çap və elektron kitabların qarşılıqlı əlaqəsi problemi və inkişafı məsələləri. Elektron kitab (nəşr)

kitabşunaslığın obyekti kimi. Elektron nəşrlərin tipologiyası problemi.

Müasir dövrdə ənənəvi və elektron kitabların funksiyalarının yenidən bölüşdürülməsi. Ənənəvi kitabların buraxılış və yayılmasına informasiya texnologiyalarının tətbiq edilməsi problemi.

4.1. Kitab nəşrinin əsasları.

Redaktənin nəzəriyyə və təcrübəsi
kitabşunaslığın əsas sahələrindən biri kimi

Kitab nəşri və onun texnoloji strukturu. Yeni tipli kitab anlayışı. Kitabın məzmun və formaca təkmilləşdirilməsi. Yeni poliqrafiya texnologiyaları və kitab işinin inkişaf perespektivləri. Kitabın daxili və xarici struktundakı yeniliklər və təkmilləşdirilmə formaları. Kitab mətninin təşkili. Elmi bədii təfəkkürün yazıya forması. Yazılı mətnin formallaşması və kitaba çevrilməsi prosesi. Müəllif ideyası və onun kitabda təzahürü. Əlyazmanın meydana gəlməsi, strukturu və təkmilləşmə yolları. Əlyazmanın kitaba çevrilmə prosesi. Redaktorun müəlliflə işi. Nəşriyyat mərhələləri və redaktə prosesi.

Redaktənin nəzəri əsasları və təcrübi problemlərinin öyrənilməsi. Redaktə işinin Dünya və Rusiya təcrübəsi. Nekrasov, Saltikov-Şedrin, Çekov və Qorkinin redaktə təcrübələrinin elmi ümumiləşdirilməsi və öyrənilməsi. H.B.Zərdabi, M.Cəlil, Ü.Hacıbəyov və b. redaktor təcrübələrinin öyrənilməsi.

Redaktənin metodları. Kitabın məzmun quruluşu. Rublikasiya və onun sistemi. Redaktənin prinsiplərinin formallaşması və əsas funksiyaları. Kitabın konpozisiyası anlayışı və onun üzərində aparılan təkmilləşdirilmə işləri. Redaktənin məntiqi əsasları. Mətn nəzəriyyəsi və redaktə problemi. Ayrı-ayrı ədəbiyyat növləri və onların redaktəsinin xüsusiyyətləri. Kitab növlərinə və tiplərinə görə redaktə işinin

spesifikliyi. Əsərin dil və üslubu üzərində iş. Kitabın fakt tutumu. Faktların öyrənilməsi və zənginləşdirilməsi. Kitabın nəşri və təbliğində redaktorun aparıcı rolu.

Kitab nəşri və redaktə işində mövcud nəşriyyatların təcrübələrinin öyrənilməsi. Redaktə işinin elmi nəzəri baxımdan təhlili və bu sahədə Ə.Mirəhmədov, T.Rüstəmov, B.Allahverdiyev, I.Vəliyev və b. fəaliyyəti. Bu sahədə programm və dərsliklərin yazılıması.

4.2. Kitabçılıq işi kitabşunaslıq tədqiqatlarının obyekti kimi

Kitabçılıq işinin əsas komponentləri və onların elmi tədqiqat problemləri. Nəşriyyat işinin tarixi və nəzəriyyəsəsi. Redaktənin nəzəriyyəsi və praktikası. Nəşriyyat işində planlaşdırma və proqnozlaşdırmanın (öncə görmənin) problemləri. Nəşrlərin xarakterinin, həcmnin tiraj və qiymətinin təyin edilməsi. Kitab nəşrinin iqtisadiyyatı. Kitabın dizaynı.

Poliqrafiya işi. Məqsəd və oxucu təyinatına, təlabatına uyğun olaraq kitabın zahiri və daxili tərtibatı. Əsas kitab formatları. Əsas poliqrafiya prosesləri. Poliqrafiya sənayesində elektron texnologiyasının tətbiqi. Kitab ticarəti işi. Kitab ticarətinin nəşriyyat işi ilə əlaqəsi. Kitab ticarətinin funksiyaları. Kitab ticarətinin nəzəriyyəsi kitabşunaslığın ayrılmaz hissəsi kimi. Kitab ticarəti. Alıcı və oxucu problemi. Kitab ticarətinin təşkili və texnologiyası. Bazar iqtisadiyyatı şəraitində kitab ticarəti. Kitab nəşrinin kitabxana işi ilə əlaqəsi.

Kitab və mətbuat statistikası. Kitab statistikasının nəzəriyyəsi və tarixi. Kitab və mətbuat statistikasının mənbələri və əsas vəzifələri. Kitab və mətbuat statistikasının nəzəriyyə və təcrübəsində müəyyən rol oynayan elmi idarə və müəsisələr haqqında. Kitab nəşri işinin inkişafına kitab statistikasının təsiri. Beynəlxalq kitab (çap) statistikası. Statistik məcmüələr haqqında.

5. Ölkədə kitabşunaslıq tədqiqatlarının təşkili

Azərbaycanda və xarici ölkələrdə aparıcı kitabşunaslıq cəmiyyətləri və mərkəzləri. Azərbaycanın və xarici ölkələrin əlaqədar universitetlərinin xüsusi kafedralarını kitabşunaslığının tarixi və nəzəri, metodoloji problemlərinin işlənməsində onların rolü.

Müasir kitabşunaslıq tədqiqatlarında və elmi kitabşunas kadrların hazırlanmasında aparıcı elmi təşkilat və müəsisələrin – B.D.U.-nun Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsi, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının M.Fizuli adına Əlyazmalar inistitu, M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli kitabxanası və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Mərkəzi Elmi kitabxanasının rolü. Onların tədqiqatlarının istiqamətləri və problematikası, müasir kitabşunaslıq konsepsiyalarının formallaşmasında əhəmiyyəti. Ali peşə təhsili çərçivəsində kitabşunas kadrların hazırlanması. Elmi kadrların hazırlanması (aspirantura və doktarantura). Kitabşunaslıq üzrə dissertasiya şuraları.

Kitabşunaslıq problemləri üzrə elmi nəşrlər və kitabşunaslıq tədqiqatlarının inkişafında onların rolü. Dövri kitabşunaslıq mətbuatı: (Rusiyada) «Kitab: tədqiqat və materiallar», «Poliqrafçı və redaktor», «Kitabçılıq işi», «Kitab biznesi», «Kitab icmalı», «Poliqrafiya» və s. Azərbaycanda B.D.U.-nun Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin «elmi əsərləri», «kitabxanaşunaslıq və bibliografiya» elmi nəzəri jurnalı, beynəlxalq elmi nəzəri «dil və ədəbiyyat» jurnalı, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının M.Fizuli adına Əlyazmalar inistutunun «elmi əsərləri», M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının «elmi əsərləri», Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Mərkəzi Elmi kitabxanasının «elmi əsərləri» və s. Kitabşunaslıq problemlərinin qarşıya qoyulması və işlənməsində bu nəşrlərin işinin qiymətləndirilməsi.

Kitabşunaslıq ədəbiyyatının buraxılması: monoqrafiyalar, məqalələr toplusu, dərslik və dərs vəsaitləri, ensiklopediyalar, məlumat kitabları, lüğətlər, normativ sənədlər və s. Onların kitabşunaslıq tədqiqatlarında əhəmiyyəti. Beynəlxalq kitabşunaslıq konfransları və onların Azərbaycanda kitabşunaslıq fikrinin inkişafında rolü. Beynəlxalq kitabşunaslıq tədqiqatlarının səviyyəsini qaldırmağın vacib amili kimi.

ƏDƏBİYYAT

a) Azərbaycan dilində

1. Allahverdiyev B.V. Kitabşünaslıq: dərs vəsaiti. –Bakı: ADU, 1974. -181s.
2. Allahverdiyev B.V. Kitablar haqqında kitab. –Bakı: Gənclik, 1972. -95s.
3. Allahverdiyev B.V. Azərbaycan kitabşünaslığının inkişafına dair bəzi mülahizələrim // Kitabşünaslıq və biblioqrafiya: Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal. –Bakı, 1997. №1 S.45-54.
4. Allahverdiyev B.V. Görkəmli Azərbaycan kitabşünas-alimi S.Mümtaz // Kitabşünaslıq və biblioqrafiya: Elmi nəzəri və təcrübi jurnal. –Bakı, 1999. №1. S.108-114.
5. Allahverdiyev B.V. Azərbaycan kitabşünaslığının tarixinə bir nəzər: Azərbaycan Kitabşünaslığı (biblioqrafik göstərici). –Bakı: Universiteti nəşriyyatı, 2003. -S.7-21.
6. Allahverdiyev B.V. Görkəmli Azərbaycan kitabşünas-alimi S.Mümtaz // Kitabşünaslıq və biblioqrafiya: Elmi nəzəri və təcrübi jurnal. –Bakı, 1999. №2. S. 124-130.
7. Allahverdiyev B.V., Məmmədzadə R.A. Müasir mərhələdə kitab ticarətinin təşkili. –Bakı: Gənclik, 1996. -225s.
8. Həsənov H.B. Azərbaycan kitabının inkişaf mərhələləri. –Bakı: Azərnəşr, 1989. -253s.
9. Kitabşünaslıq: ASE. –C.5. –Bakı, 1981. –S.410
10. Qəhrəmanov C.V. Orta əsr Azərbaycan kitab mədəniyyəti. –Bakı: Işıq, 1991. -35s.
11. Quliyeva S.F. Azərbaycan Soraq məlumat ədəbiyyatı. –Bakı: Təhsil, 2006. -176s.
12. Şərifov K. Aleksandr Düma «Kitabi-Dədə Qorqud»u aparmadı // Kitablar aləmində. -1983. –S.53-54

13. Şərifov K. Mətnşunaslığın əsasları. –Bakı: Nurlan, 2003. – 307s.
14. Umudlu I. Kitab nəşri bu gün. –Bakı: Əbilov, Zeynalov və öğulları, 2004. -321s.
15. Vəliyev I.Ö. İnsan: həyatda və sənətdə. –Bakı: Günəş, 1998. –S. 191-252.
16. Vəliyev I.Ö. Redaktənin əsasları. –Bakı: Günəş; 2005. -278s.
17. Vəliyev I.Ö. Redaksiya-nəşriyyat işinin əsasları. –Bakı: Günəş, 2004. - 140s.
18. Vəliyev I.Ö. Ədəbi-bədii uşaq kitablarının redaktəsi. –Bakı, «Azərbaycan Milli Ensiklopediyası» NPB, 2002. -200s.

b) Rus dilində

19. Антонов А.Б. Восприятие вытекающих форм информации в издании. –М.: Книга, 1972. -102 с.
20. Беловицкая А.А. Общее книговедение. –М.: Книга, 1987. - 255 с.
21. Кодак Н.Ф. Время произведение Книга. –Киев: Наукова Думка, 1987. -196 с.
22. Кшиштов М.Наука о книге –М.: Книга, 1991. -196 с.
23. Коммуникация в современной науке: Логика и методология науки. –М.: Прогресс, 1976. -439 с.
24. Казнєв А.Ю. Художественно – технические материалы и терминология средневековой книжной живописи, каллиграфии и переплетного искусства. –Баку: Изд.-во А Н Азерб. ССР, 1966. - 133с.
25. Кузин Ф.А. Естественнонаучная, техническая и медицинская книга: Специальное книговедение. –М.: Книга, 1986. –С. 3-124.

26. Лихтенштейн Е.С. Редактирование научной, технической литературы и информации М.: Высшая школа, 1974. -С.5-70, 145-212.
27. Ибульский Р. Книжная торговля в современном обществе. -М.: Книга, 1982. -С. 16-56.
28. Проблемы методологии науки. -Новосибирск: Изд. -во «Наука» Сибирское отделение, 1985. 273 с.
29. Сикорский Н.М. Теория и практика редактирование: Учебник. -М.: Высшая школа, 1971. С. 7-18
30. Сляднева Н.А. Библиографий в системе универсума человеческой деятельности. -М., 1993. -227с.
31. Современные проблемы библиографии и библиографоведения. -М., 1985. -160с.
32. Тяпкин Б.Г. Аппарат произведения печати. -М.: Книга, 1977. -124с.
33. Теоритико-методологические проблемы библиотечно-библиографической науки и практики. -М., 1992. -180 с
34. Фокеев В.А. Природа библиографического знания: Монография. -М., 1995. -351с.
35. Черняк А.Я. История технической книги. Изд. е, 2-е. -М.: Книга, 1981. -С.3-23.
36. Черняк А.Я. О понятии «тип технической книги» // Науч. И техн. Б-ки СССР. -1973. -Вып. 4. -С. 3-8.
37. Черняк А.Я. О целевом и читательском назначении книги // Сов. библиогр. -1974. -№ 5. -С. 65-72.